

Byzantina Symmeikta

Vol 31 (2021)

BYZANTINA SYMMEIKTA 31

Βίοι Νεομαρτύρων στὸν κώδικα Ξενοφώντος 25. Πολιτιστικό καὶ κοινωνικό πλαίσιο.

ΜΥΡΣΙΝΗ Σ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

doi: [10.12681/byzsym.25440](https://doi.org/10.12681/byzsym.25440)

Copyright © 2021, ΜΥΡΣΙΝΗ ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ Μ. Σ. (2021). Βίοι Νεομαρτύρων στὸν κώδικα Ξενοφώντος 25. Πολιτιστικό καὶ κοινωνικό πλαίσιο. *Byzantina Symmeikta*, 31, 307–352. <https://doi.org/10.12681/byzsym.25440>

INSTITUTE OF HISTORICAL RESEARCH
SECTION OF BYZANTINE RESEARCH
NATIONAL HELLENIC RESEARCH FOUNDATION

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

BYZANTINA SYMMEIKTA

ΤΟΜΟΣ 31 VOLUME

ΜΥΡΣΙΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΒΙΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ *ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ* 25.
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΑΘΗΝΑ • 2021 • ATHENS

ΜΥΡΣΙΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

ΒΙΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 25.
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ίδιαίτερα σημαντική είναι η παρουσία των νεομαρτύρων κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας, από τους τελευταίους βυζαντινούς αιώνες έως τον 19ο αί.. Η ευρύτατη κατανομή τους σχεδόν σε όλα τα μέρη, τα όποια είχαν κατακτηθεί από τους Τούρκους, συνιστά ένα ιδιαίζον χαρακτηριστικό για τη μελέτη του βίου τους¹.

Πλήθος πηγών που αναφέρονται στον βίο των νεομαρτύρων και που έχουν δει έως σήμερα το φως της δημοσιότητας, αποκαλύπτουν σημαντικό αριθμό στοιχείων σχετικών με την πολιτιστική και κοινωνική ζωή των Ελλήνων επί Τουρκοκρατίας. Παράλληλα, υπάρχουν και σημαντικές ανέκδοτες πηγές, η παρουσίαση και η έκδοση των οποίων παρέχουν τη δυνατότητα για ένδελεχέστερη μελέτη των κοινωνικοπολιτικών φαινομένων της περιόδου αυτής, εξηγούν συμπεριφορές και αποφάσεις

1. Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μεταδιδακτορικής έρευνας, υπό την εποπτεία του καθηγητή Αντωνίου Παναγιώτου (Έθνικo και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών). Η παρούσα έρευνα συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) μέσω του Έπιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», στο πλαίσιο της Πράξης «Ενίσχυση Μεταδιδακτόρων έρευνητών/έρευνητριών - Β' Κύκλος» (MIS-5033021), που υλοποιεί το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). Πολλές ευχαριστίες οφείλονται και στους άνωνυμους κριτές του περιοδικού για τις χρησιμότερες υποδείξεις τους.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τῆς ἐξουσίας καὶ βεβαίως συντελοῦν στὴν κατανόηση τοῦ ἱστορικοῦ πλαισίου ποὺ καθορίζει τὴ δράση τῆς συγκεκριμένης κατηγορίας. Τὸ θέμα ἔχει ἀποτελέσει ἀντικείμενο πολλῶν καὶ σημαντικῶν προσεγγίσεων ποὺ θὰ παρουσιαστοῦν καὶ στὴ μελέτη μας, καὶ ἔχει προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον καὶ πολλῶν Εὐρωπαίων μελετητῶν².

Οἱ νεομάρτυρες ἀποτελοῦν σημαντικό κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τοῦ νεωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ μας –καὶ ὄχι μόνο– βίου, καθὼς ἡ λειτουργικὴ μας παράδοση ἐμπλουτίστηκε μὲ νέους ἁγίους καὶ μὲ πολυάριθμα νέα ὑμναγιολογικὰ κείμενα³. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τοὺς μελετητὲς τῆς κοινωνικῆς ἱστορίας καὶ ἀνθρωπολογίας τῆς Τουρκοκρατίας τὸ θέμα συγκροτεῖ ἓνα πολὺ σημαντικό πεδίο ἔρευνας⁴, ἐνῶ δὲν εἶναι ἀδιάφορο

2. Βλ. ἐνδεικτικῶς Η. DELEHAYE, Greek Neomartyrs, *The Constructive Quarterly* 9, New York 1921, 701-712 [=Ο ΙΔΙΟΣ, *Melanges d'Hagiographie grecque et latine* [SubsHag 43], Bruxelles 1966, 246-255]. L. PETIT, *Bibliographie des acolouthies grecques* [SubsHag 16], Bruxelles 1926. F. HALKIN, *BHG*. S. SALAVILLE, Pour un repertoire des Néo-saints de l'Église Orientale, *Byz.* 20 (1950), 223-237. F. HALKIN, Études byzantines et hagiographie, *AnBoll* 70 (1952), 344-366. Ο ΙΔΙΟΣ, *BHG Auct.* Ο. MEINARDUS, *The Saints of Greece*, Athens 1970. F. HALKIN, L'hagiographie byzantine au service de l'histoire, στό: *Recherches et documents d'hagiographie byzantine*, Bruxelles 1971, 261-264. Ο ΙΔΙΟΣ, *BHG Nov. Auct.*

3. Βλ. συνολικὰ τὶς παρατηρήσεις τοῦ Σ. ΠΑΣΧΑΛΙΑΗ στὴν εἰσαγωγή τοῦ τόμου Ἡ αὐτόγραφη Νεομαρτυρολογικὴ συλλογὴ τοῦ μοναχοῦ Καισαρίου Δαπόντε (1713-1784), Θεσσαλονίκη 2012 [στό ἐξῆς: *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*], 7-8. Εἰδικότερα γιὰ τὰ ὑμναγιολογικὰ κείμενα βλ. Δ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ὑμνογραφικὰ νεομαρτύρων καὶ ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου, στό: *Πρακτικὰ Διορθοδόξου Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου «Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος – Νεομάρτυρες προάγγελοι τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους»* (Ὑδρα 10-14 Νοεμβρίου 2000), Ὑδρα 2007, 175-202 [στό ἐξῆς: ΠΣ «Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος»]. Ο ΙΔΙΟΣ, Οἱ Νεομάρτυρες στὴν Ὁρθόδοξη Μεταβυζαντινὴ Ὑμνογραφία, στό: *Εὐκαρπία Ἀντίδοσις. Τιμητικὸ ἀφιέρωμα στὴν εἰκοσαετία (1995-2015) θεοφιλοῦς ἀρχιερατείας τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σάμου, Ἰκαρίας καὶ Κορσεῶν κ.κ. Εὐσεβίου*, ἐπιμ. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, Ἀθήνα 2015, 837-853.

4. Βλ. χαρακτηριστικὰ ΑΠ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τ. Α'. Ἀρχὲς καὶ διαμόρφωσή του, Θεσσαλονίκη 1961. Ο ΙΔΙΟΣ, *Πηγὲς τῆς Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τ. Α', Θεσσαλονίκη 1965. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ – Δ. ΛΟΥΛΕΣ, Οἱ Νεομάρτυρες στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία (1453-1821), *Δωδώνη* 17/1 (1988), 135-150. Ε. Α. ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ, The Neomartyr's Message, *ΔΚΜΣ* 8 (1990-1991), 51-63. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ, Οἱ Νεομάρτυρες στὴν ἑλληνικὴ ἱστορία (Συμπλήρωμα), *Δωδώνη* 20,1 (1991), 57-67. Ν. Γ. ΣΒΟΡΩΝΟΣ, *Ἀνάλεκτα νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ ἱστοριογραφίας*, Ἀθήνα 1999. Ο ΙΔΙΟΣ, *Ἐπισκόπησις τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας*, Ἀθήνα 1999.

καὶ γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς τῆς τέχνης: οἱ ἀπεικονίσεις τῶν νεομαρτύρων σὲ τοιχογραφίες μονῶν⁵ καὶ ἐκκλησιῶν ἢ σὲ φορητὲς εἰκόνες, ἀποτυπώνουν μὲ ἀμεσότητα ὄχι μόνον τὰ προσωπογραφικὰ χαρακτηριστικά τους, ἀλλὰ παρέχουν καὶ πολύτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν κοινωνικὴ δομὴ, καθὼς καὶ γιὰ τὰ ἐνδυματολογικὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς τους. Οἱ βίοι τῶν νεομαρτύρων⁶, τέλος, ἐπανεκδίδονται συνεχῶς σὲ ἀλλεπάλληλες βελτιωμένες καὶ συμπληρωμένες ἀνατυπώσεις, καὶ ἀναπαράγονται πλέον καὶ σὲ ἱστοσελίδες καὶ ἱστολόγια θεολογικοῦ περιεχομένου, συνεχίζοντας νὰ διαδίδονται μέσω τοῦ διαδικτύου. Ἐπίσης νέες ἐκδόσεις ἀνεκδότων μαρτυρολογίων, ὅπως οἱ συλλογὲς τοῦ Καισαρίου Δαπόντε καὶ τοῦ παπα-Ἰωνᾶ Καυσοκαλυβίτη, προστέθηκαν προσφάτως στὸ διαθέσιμο ὕλικό.

Γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῶν νεομαρτύρων ὑπάρχει ἄφθονη βιβλιογραφία, παλαιότερη καὶ νεώτερη⁷: οἱ σχετικοὶ τίτλοι ἐμπλουτίστηκαν

5. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ περιγραφή τῶν τοιχογραφιῶν τῆς μονῆς Ξηροποτάμου μὲ ἀπεικονίσεις νεομαρτύρων. Βλ. Γ. ΤΣΙΓΡΑΣ, Ἡ νεομαρτυρολογικὴ συλλογὴ τοῦ Καισαρίου Δαπόντε καὶ ἡ ἀπεικόνιση τῶν Νεομαρτύρων στὸ Καθολικὸ τῆς μονῆς Ξηροποτάμου, στον τόμο: *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 127-166.

6. Οἱ βασικὲς συλλογὲς εἶναι: Κ. Χ. ΔΟΥΚΑΚΗΣ, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. 12, Ἀθήναι 1891-1896. Ι. Μ. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν τῶν Νεομαρτύρων: Οἱ Νεομάρτυρες ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ δούλου Ἑθνους*, τ. Α'-Γ', Ἀθήνα 1972-1994. Σ. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ (ἐπιμ.), *Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων, 1400-1900*, Θεσσαλονίκη 1984. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΟΡΕΪΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, Ἀθήναι 2009.

7. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ Νεομάρτυρες*, Ἀθήναι 1922 (1970³). Κ. Ι. ΑΜΑΝΤΟΣ, *Νεομάρτυρες*, *ΕΕΦΣΠΑ* 4(1953-54), 161-167. Δ. Β. ΔΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ Νεομάρτυρες καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀναγέννηση*, χ.τ. 1971. Ι. Μ. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Τὰ αἶτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ μαρτυρίου τῶν Νεομαρτύρων*, *Θεολογία* 42 (1971), 129-138. Ι. Ε. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Σχεδιάγραμμα περὶ τῶν Νεομαρτύρων*, καὶ Χρ. ΚΡΙΚΩΝΗΣ, *Ἡ συμβολὴ τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τοῦ ἐλληνικοῦ Ἑθνους*, *Μνήμη 1821*. Ἀφιέρωμα εἰς τὴν ἐθνικὴν παλιγγενεσίαν ἐπὶ τῇ 150ῇ ἐπετειῷ. [*ΕΕΘΣΠΘ*, Παράρτημα 9], Θεσσαλονίκη 1971, 7-62 καὶ 143-170 ἀντιστοίχως. Σπ. ΜΠΙΛΛΗΣ, *Οἱ μάρτυρες τῆς Ὁρθοδοξίας*, τ. Α': *Ἡ θεολογία τοῦ μαρτυρίου*, Ἀθήναι 1973. Στ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ Νεομάρτυρες καὶ τὸ δούλον γένος*, Ἀθήνα 1974 (1991²). Ἀρχιμ. Χριστ. ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ, *Τιμὴ καὶ Μνήμη Νεομαρτύρων*, *Τρίκαλα* 1988, 13-17. Χ. Θ. ΚΡΙΚΩΝΗΣ, *Κληρικοὶ Νεομάρτυρες - Ἑθνομάρτυρες*, Θεσσαλονίκη 1988. Π. ΧΡΥΣΟΦΑΚΗΣ, *Ἀγιολογικὰ καὶ πατερικά*, Θεσσαλονίκη 1990. Μ. ΤΡΙΤΟΣ, *Γενικὰ περὶ νεομαρτύρων*, στό: *Ἀναδρομὴ: Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰάκωβον Βαβανάτσην*, Μέγαρο 1991, 415-430. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*. Χ. Θ. ΚΡΙΚΩΝΗΣ, *Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία πρωταγωνιστὴς τῆς ἐθνεγερείας τοῦ 1821: κληρικοὶ Νεομάρτυρες*

σημαντικά κατά τις τελευταίες δεκαετίες με παρουσιάσεις σε ειδικά συνέδρια στην Ελλάδα⁸. Άφθονο υλικό (ύμναγιολογικά κείμενα άγνωστα πολλές φορές, Μαρτύρια και Άκολουθίες), βρίσκεται σε χειρόγραφα της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου που είτε δεν έχουν μελετηθεί έπαρκώς έως σήμερα είτε δεν έχουν μελετηθεί καθόλου, και τα όποια παρουσιάζουν τὸν βίον καὶ τὴν πολιτεία ἀγνώστων πολλές φορές προ-

-Έθνομάρτυρες, Θεσσαλονίκη 1995. Π. Β. ΠΑΣΧΟΣ, Άγιοι οί φίλοι τοῦ Θεοῦ. Εἰσαγωγή στὴν Άγιολογία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας [Ἑμναγιολογικά Κείμενα καὶ Μελέτες 2], Ἀθήνα 1995, 109-119. ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ, Οἱ Νεομάρτυρες τῆς Τουρκοκρατίας, Κατερίνη 1997. Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ, Λαογραφικά τῶν Νεομαρτύρων, Κομοτηνὴ 1998. Δ. Γ. ΤΣΑΜΗΣ, Άγιολογία τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, Θεσσαλονίκη 1999. Β. ΜΑΤΘΑΙΟΥ, Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, χ.τ. 2000. Μ. ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ, Ἐρμηνευτικὲς προσεγγίσεις τοῦ φαινομένου τῶν Νεομαρτύρων, Ἀθήνα 2004. Σ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Τὸ Ἑμναγιολογικὸ ἔργο τῶν Κολλυβάδων. Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς ἀγιολογικῆς γραμματείας κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 2007 [στὸ ἐξῆς: ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Ἑμναγιολογικὸ ἔργο]. Β. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑΣ, Νεομαρτυρολογικὰ μελετήματα, Θεσσαλονίκη 2008. Π. ΑΡ. ΥΦΑΝΤΗΣ, Τὸ κύμα τῶν ἐξισλαμισμῶν καὶ οἱ ἐκδοχὲς τῆς παθητικῆς ἀντίστασης: Νεομάρτυρες καὶ Κρυπτοχριστιανοί, στό: Ἱστορία τῆς Ὀρθοδοξίας, τ. 5: Περίοδος ἀγῶνων καὶ μεγαλείου 15ος-19ος αἰ., Ἀθήνα 2008. Γ. ΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Τὸ μαρτύριο στὰ χρόνια τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας: ὁ κύκλος καὶ οἱ ρωγμὲς, στό: Μνήμη Πηνελόπης Στάθης: Μελέτες Ἱστορίας καὶ Φιλολογίας (ἐπιμ. Κ. ΛΑΠΠΑΣ - Α. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ - Η. ΚΟΛΟΒΟΣ), Ἡράκλειο 2010, 355-369. ΣΤ. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, Συναξαριστὴς Νεομαρτύρων (1401-1900), Θεσσαλονίκη 2011⁴. Σ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ οἱ νεομάρτυρες, στό: Εἰς Μαρτύριον τοῖς ἔθνεσι τόμος χαριστήριος εἰκοσαετηρικὸς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον, Θεσσαλονίκη 2011, 697-722. Γ. ΤΖΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Ὀρθόδοξοι Νεομάρτυρες στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία: ἡ συγκρότηση τῆς πρακτικῆς καὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ὁμολογιακοῦ θανάτου, Ἀθήνα 2012. Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε. Σ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Κολλυβάδες καὶ Νεομάρτυρες. Ἀγιότητα καὶ Θεολογία τοῦ μαρτυρίου, Θεσσαλονίκη 2017. Χ. ΣΤΕΡΠΟΥΛΗΣ, Νεομάρτυρες ἀπὸ τὴ Σκλαβιά στὸν Οὐρανὸ, Ἀθήνα 2021.

8. Βλ. ἐνδεικτικῶς Πρακτικὰ Θεολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν Νεομαρτύρων (17-19 Νοεμβρίου 1986), Θεσσαλονίκη 1988 [στὸ ἐξῆς: ΠΣ Νεομαρτύρων]. Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου τῆς Ι. Μ. Μυτιλήνης «Ο Νεομάρτυς Θεόδωρος ὁ Βυζάντιος Πολιοῦχος Μυτιλήνης» (17-19 Φεβρουαρίου 1998), Μυτιλήνη 2000 [στὸ ἐξῆς: ΠΣ Νεομάρτυς Θεόδωρος]. Πρακτικὰ Ἱστορικοῦ Συμποσίου «Νεομάρτυρες Πελοποννήσου», Ἀθήνα 2004. ΠΣ «Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος». Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ Διαφύλαξη τῆς Ἐθνικῆς Ταυτότητος. Νεομάρτυρες - Άγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός - Ἐπαναστατικὰ κινήματα (Πρακτικὰ Γ΄ Συνεδρίου), Ἀθήνα 2015. Πρακτικὰ Ἐπιστημονικῆς Ἡμερίδος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 200 ἐτῶν ἀπὸ τοῦ Μαρτυρίου τοῦ Ἁγίου Ἀγγελῆ τοῦ Ἀργείου τοῦ ἐν Χίῳ ἀθλήσαντος (28 Σεπτεμβρίου 2013), Χίος 2020.

σώπων, πού ὑπὸ ποικίλες συνθήκες καὶ καταστάσεις δὲν ἀρνήθηκαν τὴ χριστιανικὴ τους πίστη⁹.

Ο ΚΩΔΙΚΑΣ 25 ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

Στὶς ἀνέκδοτες πηγὲς γιὰ τοὺς νεομάρτυρες ἀνήκει καὶ ὁ χειρόγραφος κώδικας 25 τῆς μονῆς Ξενοφώντος, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποτελέσει τὴ βάση τῆς παρούσας μελέτης. Ὁ κώδικας αὐτὸς χρονολογεῖται στὴν τελευταία δεκαετία τοῦ 18ου αἰ. καὶ περιλαμβάνει δύο ἀγιολογικὰ κείμενα καὶ μία ἀνώνυμη νεομαρτυρολογικὴ συλλογὴ¹⁰: τὰ δύο ἀγιολογικὰ κείμενα πού ἐμπεριέχονται στὸ χειρόγραφο εἶναι ὁ βίος τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ Καυσοκαλύβη καὶ ὁ βίος τοῦ ἀγίου Ἀκακίου. Πρόκειται γιὰ δύο Καυσοκαλυβίτες ἀγίους, ἡ παρουσία τῶν ὁποίων στὸ χειρόγραφο ὀδηγεῖ τοὺς ἐρευνητὲς στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ γραφέας τοῦ κώδικα προερχόταν ἀπὸ τὰ Καυσοκαλύβια. Τὴν ἄποψη αὐτὴ ἐνισχύει καὶ ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς σημειώματος ἀγιολογικοῦ περιεχομένου γιὰ τὰ θαύματα τῶν νεοφανῶν μαρτύρων, ὅπου ὀλοκληρώνεται ὡς ἑξῆς: *Ἀκάκιος ὁ ἐν τῷ Καυσοκαλυβίῳ, ἐρωτώμενος ἔλεγεν· «ἐπειδὴ ἔχουν ἐντὸς ὀλίγου νὰ φανερωθοῦν τὰ τοῦ ἀντιχρίστου θαύματα, τὰ ψευδῆ, διὰ τοῦτο ἔπαυσαν τὰ παρὰ Θεοῦ σημεῖα τώρα, τρόπον τινὰ παραχωροῦντος τοῦ Θεοῦ καὶ παρέχοντος χώραν τῷ ἀποστάτῃ διὰ τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων ἢ κατὰ ἄλλον οἰκονομικὸν τρόπον, διὰ νὰ διαλεχθοῦν καὶ νὰ λαμπρυνθοῦν οἱ δίκαιοι καὶ νὰ φανερωθοῦν οἱ ὑποκριταὶ καὶ ἀνάξιοι. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ στοχασμοὶ τῶν ἀγίων· τὸ δὲ καθολικώτερον ὁ Κύριος οἶδε»*¹¹. Ὁ συντάκτης καὶ γραφέας τοῦ χειρογράφου εἶναι ὁ Διονύσιος Ξενοφωντινός, ὁ ὁποῖος

9. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΡΕΠΤ, *Bibliographie des acolouthies*. Γ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Βιβλιογραφία εἰς ἀκολουθίας νεομαρτύρων, στό: *ΠΣ Νεομαρτύρων*, 567-588. Δ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἐντυπες Ἀκολουθίες Ἀγίων. Συλλογὴ Ντόρης Παπαστράτου*, Ἀθήνα 2007. Ο ΙΔΙΟΣ, *Νεομάρτυρες*, 837-853.

10. Τὸ χειρόγραφο ἔχει περιγραφεῖ πλημμελῶς ἀπὸ τὸν ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟ, *Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων*, τ. Ι, Cambridge 1895 [ἀνατ. Amsterdam 1966], 63. Αναλυτικὴ καὶ διεξοδικὴ μελέτη τοῦ κώδικα βλ. στὸν ΠΑΣΧΑΛΙΔΗ, *Ἕμναγιολογικὸ ἔργο*, 181-185, 191-198. Ο ΙΔΙΟΣ, *Οἱ χειρόγραφοι νεομαρτυρολογικῆς Συλλογῆς καὶ τὸ Νέον Μαρτυρολόγιον* (πρόδρομη ἀνακοίνωση), στό: *ΠΣ «Κωνσταντῖνος ὁ Ὑδραῖος»*, 156-159.

11. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 229-230. Βλ. καὶ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, *Οἱ χειρόγραφοι νεομαρτυρολογικῆς Συλλογῆς*, 157.

άνηκε στη συνοδεία τῶν μοναχῶν τῆς σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων, οἱ ὁποῖοι μαζί με τὸν ἠγούμενο Παΐσιο Καυσοκαλυβίτη τὸν Λέσβιο, ἐπάνδρωσαν τὴ μονὴ Ξενοφώντος τὸ ἔτος 1784. Κατὰ τὸν Σ. Πασχαλίδη αὐτὸ τὸ στοιχεῖο μπορεῖ νὰ αἰτιολογεῖ καὶ τὴν ἐν πολλοῖς ἐξάρτηση τῆς νεομαρτυρικῆς συλλογῆς τοῦ χειρογράφου Ξενοφώντος 25 ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Καυσοκαλυβίτη παπα-Ἰωνᾶ¹².

Οἱ νεομάρτυρες τοῦ κώδικος 25 τῆς μονῆς Ξενοφώντος ἀποτελοῦν μία κατηγορία ἁγίων ποὺ ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν 16ο μέχρι καὶ τὸν 18ο αἰ. Βασικὸ κοινὸ στοιχεῖο τους ἀποτελεῖ ἡ μαρτυρικὴ θυσία τους γιὰ τὸν Χριστό. Προέρχονταν ἀπὸ ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἐνῶ ἡ πλειονότητά τους ἦταν λαϊκοὶ καὶ ἀπλοὶ ἄνθρωποι τοῦ καθημερινοῦ βίου, ὅλοι ἄνδρες, ἐκτὸς ἀπὸ μία γυναῖκα. Οἱ ἄνδρες, ὅπως θὰ ἀναφερθεῖ εἰδικότερα παρακάτω, ἔκαναν διάφορα ἐπαγγέλματα (π.χ. ράπτης, φούρναρης, χρυσοχόος, παντοπώλης, ἔμπορος, καζαντζής, ἁγιογράφος). Οἱ περισσότεροὶ μαρτύρησαν με ἕναν ἰδιαίτερο τρόπο, δηλαδὴ οἱ Τοῦρκοι τοὺς προκαλοῦσαν πολλές φορὲς ἔτσι ὥστε τὸ μαρτύριο τους νὰ μὴ φαίνεται ὅτι προήλθε ἀπὸ καταναγκασμό, ἀλλὰ ἀντιθέτως ὅτι τὴν ἀφορμὴ γιὰ ἐξισλαμισμὸ τὴν ἔδιναν οἱ ἴδιοι. Ἄλλες χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις ποὺ δήλωναν σύμφωνα με τοὺς Τοῦρκους τὴν ἐπιθυμία ἐνὸς χριστιανοῦ νὰ ἐξισλαμιστεῖ ἦταν ὅταν φοροῦσε ἐνδύματα τουρκικὰ ἢ φακιόλι ἢ ἂν κάποιος κατὰ τύχη ἀπήγγελε τὴν ὁμολογία πίστεως τῶν Μουσουλμάνων. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀπὸ τοὺς νεομάρτυρες τοῦ κώδικα 25 εἶναι ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος (†1672). Ὑπάρχει βέβαια καὶ ἡ περίπτωση τῆς μόνης γυναίκας νεομάρτυρος τοῦ κώδικα 25, τῆς ἁγίας Κυράνας (†1751), τὴν ὁποία ἐρωτεύθηκε ἕνας Τοῦρκος καὶ θέλησε νὰ τὴν νυμφευθεῖ ἀλλὰ ἐκείνη ἀρνήθηκε καὶ ἔτσι ὁδηγήθηκε στὸ μαρτύριο.

Οἱ Τοῦρκοι συχνὰ προσπαθοῦσαν νὰ ἐξισλαμίσουν τοὺς χριστιανούς ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔμεναν σταθεροὶ στὴν πίστη τους τοὺς ὁδηγοῦσαν στὸ μαρτύριο. Βέβαια στὴν προσπάθεια νὰ τοὺς προσηλυτίσουν πρῶτα ξεκινοῦσαν με κολακεῖες, ὠραῖα λόγια ἀλλὰ

12. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Οἱ χειρόγραφες νεομαρτυρολογικὲς Συλλογές, 158-159. Γιὰ τὴ νεομαρτυρολογικὴ συλλογὴ τοῦ παπα-Ἰωνᾶ βλ. Δ. ΓΟΝΗΣ - ΠΑΤΑΠΙΟΣ μοναχὸς Καυσοκαλυβίτης, *Παπα-Ἰωνᾶ Καυσοκαλυβίτου (†1765). Νεομαρτυρολογικὴ Συλλογὴ*, Ἀθήνα 2020 [στὸ ἐξῆς: *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*], 141-146.

καὶ ὑποσχέσεις καὶ ὅταν ἔβλεπαν ὅτι οἱ μάρτυρες δὲν ἔδιναν σημασία σὲ αὐτά, τότε ξεκινοῦσαν τὰ φρικτὰ βασανιστήρια. Στὴν περιγραφὴ τῶν μαρτυρίων παρατηρεῖται ὅτι οἱ Τοῦρκοι χρησιμοποιοῦσαν στίς ἀνακρίσεις διαφοροετικούς ἀξιωματούχους (π.χ. καδὴ, κριτὴ κ.λπ.) μὲ σκοπὸ νὰ ἀποδυναμώσουν τὸν μάρτυρα καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ ἀπαρνηθεῖ τὴν πίστη του. Οἱ μάρτυρες ὄχι μόνον δὲν ἐξιπλαμιζόνταν, ἀλλὰ καὶ μέσα ἀπὸ τὰ λεγόμενά τους παρατηρεῖται ὅτι προσπαθοῦσαν νὰ πείσουν τοὺς Τούρκους πὼς ἡ μόνη ἀληθινὴ θρησκεία εἶναι ἡ χριστιανικὴ. Ἡ ὁμολογία πίστεως τῶν μαρτύρων εἶναι ἀπλή, ἐνῶ δείχνουν νὰ μὴν ὑπολογίζον τὰ φρικτὰ βασανιστήρια. Ἀντιθέτως, τὰ θεωροῦσαν ὡς μέσα ποὺ ἐνίσχυαν τὴν πίστη τους καὶ τοὺς ἔφεραν πιὸ κοντὰ στὸν Κύριό τους Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸ ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς νεομάρτυρες εἶναι ἡ παρρησία, τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀντοχὴ ἀπέναντι στὰ βασανιστήρια καὶ τοὺς ἀνακριτές.

Ὡστόσο, ὑπάρχουν καὶ οἱ νεομάρτυρες ποὺ ἔπεσαν στὴν παγίδα τῶν Τούρκων, ἀρνήθηκαν τὴν πίστη τους, ἀλλὰ στὴ συνέχεια μετανόησαν καὶ μαρτύρησαν γιὰ τὸν Χριστό¹³. Τὰ αἷτια τῆς ἐξωμοσίας ποικίλουν π.χ. φόβος γιὰ τὴ ζωὴ τους, ἡ διασάλευση τοῦ λογικοῦ τους κ.λπ. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ναύκληρος (†1669) ποὺ λέγεται ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὸν μάγεψαν καὶ ἔχασε τὸ μυαλό του, καὶ ἔτσι τὸν ἔκαναν Τοῦρκο. Οἱ νεομάρτυρες γενικότερα ἀλλὰ καὶ εἰδικότερα οἱ ἀρνησίχριστοι ἀποφάσιζαν νὰ μαρτυρήσουν γιὰ τὸν Χριστὸ χωρὶς νὰ ὑπολογίζον τὸν θάνατο. Ὁ τόπος τοῦ μαρτυρίου ἦταν πάντοτε γνωστὸς καὶ δημόσιος, γι' αὐτὸ πῆγαιναν ἐκεῖ πάρα πολλοὶ χριστιανοί, μουσουλμάνοι καὶ ἄλλοι γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τὸ μαρτύριο. Μετὰ

13. Γιὰ τὴν κατηγορία τῶν ἀρνησιχρίστων νεομαρτύρων βλ. Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, Σχεδιάγραμμα περὶ τῶν Νεομαρτύρων, 35-45. Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ, Οἱ Βίοι τῶν νεομαρτύρων ὡς πηγὴ μεθόδων Ἰσλαμικοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ μαρτυρίου κατὰ τὴν Ὄθωμανικὴν περίοδον, καὶ Γ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΣ, Κοινωνιολογικὴ προσέγγιση τῆς παρουσίας τῶν Νεομαρτύρων, στό: *ΠΣ Νεομαρτύρων*, 218-219 καὶ 231-233 ἀντιστοίχως. Π. ΠΑΣΧΟΣ, Ὁ Μοναχισμὸς, οἱ Νεομάρτυρες καὶ ἡ παράδοσι, *ΕΕΘΣΠΑ ΚΘ'* (1994) [=Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς Σ. Χ. Ἀγουρίδη], 280-281. Α. ΖΟΓΡΑΦΟΣ, Les nouveaux martyrs grecs, 16e-17e siècles: Un tentative de typologie, *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος Ο'* (1996-1998), 201-203. Ε. ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ, Βίοι νεότερων ἁγίων: ἡ ἐπαγρύπνησι γιὰ τὸ ποίμνιο, στό: *Οἱ ἥρωες τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Οἱ νέοι ἅγιοι, 8ος-16ος αἰώνας*, ἐπιμ. Ἐ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ-ΓΑΛΑΚΗ [ΕΙΕ/ΙΒΕ. Διεθνὴ Συμπόσια 15], Ἀθήνα 2004, 221-224. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ, Ὑμναγιολογικὸ ἔργο, 115-121.

τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ μαρτυρίου οἱ χριστιανοὶ ἐπεδίωκαν νὰ λάβουν τὰ λείψανα τῶν νεομαρτύρων γιὰ νὰ τὰ ἐνταφιάσουν. Ὅμως οἱ Τοῦρκοι εἴτε δὲν τὰ παρέδιδαν καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ τὰ βεβηλώσουν εἴτε ἔπρεπε νὰ χρηματιστοῦν γιὰ νὰ τὰ δώσουν. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ χριστιανοὶ μὲν τὰ παρελάμβαναν μὲ τιμὲς τὰ ἐνταφίαζαν στὴν ἐκκλησία.

Στοιχεῖα λοιπόν, κοινωνικὰ καὶ πολιτιστικὰ ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν βίων τῶν νεομαρτύρων τοῦ κώδικα 25, τὰ ὁποῖα βεβαίως ἐντοπίζονται καὶ στὶς συλλογὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλεῖ πρωτογενὲς ὕλικὸ ὁ συντάκτης τοῦ χειρογράφου τῆς Ξενοφωντινῆς συλλογῆς, ἀναλύονται κατωτέρω. Οἱ βίοι καὶ τὰ μαρτύρια παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς πλευρᾶς, ὅποτε καθὼς τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν κεμένων τοῦ κώδικα 25 παραμένει μέχρι σήμερον ἀνέκδοτο, παρατίθενται καὶ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματά τους, συνοδευόμενα καὶ ἀπὸ σύντομα σχόλια πραγματολογικοῦ περιεχομένου.

1. ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ - ΤΟΠΟΣ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

Σχετικῶς μὲ τὸν τόπο καταγωγῆς καὶ τὸν τόπο μαρτυρίου τῶν νεομαρτύρων (πάντα μὲ βάση τὸν κώδικα 25 τῆς μονῆς Ξενοφώντος), σημειώνεται ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατάγονταν ἀπὸ ἄλλο τόπο ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ μαρτυρίου τους.

Ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Κρήτης (†1643)¹⁴ γεννήθηκε στὴν Κρήτη καὶ

14. Βλ. ἐνδεικτικῶς *Acta Sanctorum*, Maii V (Paris 1866), 237. SALAVILLE, Répertoire, 224. Θ. ΤΖΕΛΑΚΗΣ, Ὁ Κρήτης Νεομάρτυς Μάρκος, Ἀπόστολος Τίτος Η' (1959), 103-105. Σ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθήναι 1961, 304. Χ. Σ. ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ, Ἡ Ἐκκλησία τῆς Σμύρνης, Ἀθήναι 1960, 28. Μ. ΒΙΤΤΙ, Ὁ Νεομάρτυς Μάρκος Κυριακόπουλος, ποὺ ἀποκεφαλίστηκε στὴ Σμύρνη τὸ 1643 (μία δυτικὴ πηγὴ), *Μικρασιατικὰ Χρονικὰ* 10 (1962), 89-103. MEINARDUS, *Saints*, 132. Χρ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ Νεομάρτυρες*, 60-61. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 337-339. Στ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ Νεομάρτυρες*, 59-60. Ν. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κρήτης ἐπὶ Τουρκοκρατίας (1645-1898)*, τ. Α': *Αἱ πηγαί*, Ἀθήνα 1974, 213-226. Θ. ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ, Ὁ Κρητικὸς νεομάρτυς Μάρκος Κυριακόπουλος καὶ ἡ ἀνέκδοτη Ἀκολουθία του, στὰ *Πεπραγμένα Δ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (29 Αὐγούστου-3 Σεπτεμβρίου 1976)*, τ. II, Ἀθήνα 1981, 67-87. ΜΑΤΘΑΙΟΥ, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. 5, 357. ZACHARIADOU, *The Neomartyr's message*, 60. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον αρτυρολόγιον*, 70-71. Σ. ΓΡΙΜΑΝΗΣ, Συμβολὴ στὴ Μικρασιατικὴ Ἀγιολογία, *ΔΚΜΣ* 17 (2011), 306-307. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 529-531. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 194-196, *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 264-265.

μαρτύρησε στην Σμύρνη¹⁵. Ἀπὸ τὴν Σμύρνη εἶχε μεταβεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου συνάντησε τὸν Μελέτιο Συρίγο¹⁶ καὶ τοῦ ἐξομολογήθηκε τὸν πόθο του νὰ μαρτυρήσει. Ἐκεῖνος τὸν συμβούλευσε καὶ τὸν ἐνίσχυσε μὲ τὶς προσευχὲς του καὶ ἔτσι ὁ ἅγιος ἐπέστρεψε στὴν Σμύρνη, ὅπου καὶ μαρτύρησε¹⁷.

Ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ὁ Νέος (†1679)¹⁸ γεννήθηκε στὸ χωριὸ Κλητζὸς τῶν Ἀγραφῶν ἀλλὰ μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀφοῦ τὸν ἀποκεφάλισαν στὸ Φανάρι μπροστὰ στὸ Πατριαρχεῖο¹⁹.

Ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος (†1672)²⁰ καταγόταν ἀπὸ τὸ Καρπενήσι, ὅμως σὲ ἡλικία 15 χρονῶν ὁ πατέρας του τὸν ἔφερε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸν ἔβαλε νὰ ἐργαστεῖ στὸ «μπακάλικό» του. Λίγο ἀργότερα ἢ Κωνσταντινούπολη θὰ γίνεῖ ὁ τόπος μαρτυρίου τοῦ ἁγίου²¹.

15. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 174: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Μάρκος εἰς τὴν Σμύρνην, νέον ὄντας παιδίον. Οὗτος ἦτον ἀπὸ τὴν Κρήτην.

16. Τὸν γνωστότατο λόγιο ἱερομόναχο (1585/86-1663/64), μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων τοῦ ὁποίου συμπεριλαμβάνονται καὶ ὑμναγολογικὰ κείμενα στὴ μνήμη νεομαρτύρων, βλ. τελευταῖα ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Νεομάρτυρες*, 840.

17. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 174. Βλ. καὶ σημ. 161.

18. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 261. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 290-291. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 102-108. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 657-663. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 214-218. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 304-317.

19. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 202: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Κυπριανὸς ὁ νέος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Οὗτος εἶχε πατρίδα χωρίον τι τῶν Ἀγραφῶν, Κλητζὸς καλούμενον καὶ σ. 207: [...] καὶ φθάνοντας εἰς τὴν θύραν τοῦ Πατριαρχείου, ἐκεῖ κλίνας μόνος του τὰ γόνατα [...]. Τότε ὁ δῆμιος μὲ ὀργὴν ἄρπαξε τὸ σπαθὶ καὶ ἔκοψε τὴν κεφαλὴν τοῦ μάρτυρος. Βλ. καὶ σημ. 168-170.

20. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 358. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 393-396. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 93-99. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 74-79. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 207-212. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 277-287.

21. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 193: [...] ἐμαρτύρησεν Νικόλαος ὁ Νέος ἐν Κωνσταντινουπόλει [...] Οὗτος ὁ εὐλογημένος μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Νικόλαος εἶναι γέννημα καὶ ἀνάθρημμα μιᾶς χώρας μικρᾶς ὀνομαζομένης Καρπενήσι. Βλ. καὶ σημ. 74, 117, 163-165.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος (†1670)²² καταγόταν ἀπὸ τὴν Κίο²³. Εἶχε ἐπιβληθεῖ στὴν περιοχὴ ὑψηλὴ φορολογία, τόσο πὺν οἱ Χριστιανοὶ δὲν μποροῦσαν νὰ ἀνταποκριθοῦν. Ὁ ἅγιος, λόγω τῆς θέσης του, κατέθεσε ἀγωγὴ ἐναντίον τῶν Τούρκων κατοίκων τῆς πόλης του στὴν Κωνσταντινούπολη, ὥστε νὰ συνεισφέρουν καὶ αὐτοί. Οἱ Τοῦρκοι φοβήθηκαν μήπως πραγματοποιηθεῖ τὸ αἴτημά του, διότι ἦταν μεγάλος ἄρχοντας, λόγιος καὶ μὲ ἐπιρροὴ στὴν περιοχὴ του, γι' αὐτὸ ἀποφάσισαν νὰ τὸν συκοφαντήσουν στὸν βεζῖρη ὅτι δῆθεν εἶπε πὺς θὰ γίνεῖ Τοῦρκος. Ὁ ἅγιος τὸ ἀρνήθηκε καὶ αὐτὸ ἔγινε ἡ αἰτία τοῦ μαρτυρίου του μὲ ἀποκεφαλισμὸ στὸ Παριμὰκ Καπί [ὁ κιγκλιδωτὸς πυλῶν] στὴν Κωνσταντινούπολη²⁴.

Ὁ ὀσιομάρτυρας Δαμιανὸς (†1568)²⁵ καταγόταν ἀπὸ τὸ Ρίχοβο Καρδίτσας ἀλλὰ μαρτύρησε στὴν Λάρισα²⁶ καὶ ὁ ἅγιος Δούκας ὁ ράπτης (†1564)²⁷ εἶχε γεννηθεῖ στὴν Μυτιλήνη ἀλλὰ ἔμαρτύρησεν

22. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 15. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', Ἀθήνα 1972, 50. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 92-93. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 686. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 206-207. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 275-276.

23. Γιὰ τὴν Κίο βλ. προσφάτως Κ. BELKE, *Bithynien und Hellespontos* [TIB 13], Wien 2019, 671-674.

24. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192: [...] ἔμαρτύρησεν ὁ Ἀθανάσιος ἀπὸ τὴν Γκίον, τῆς Νικαίας ἐπαρχίας [...] Ὁ δὲ δῆμιος φέρωντάς τον εἰς τὸ λεγόμενον Παριμὰ καπί, ἔκοψε τὴν ἱεράν του κεφαλὴν [...]. Γιὰ τὸ Παριμὰκ καπί, τὸν «καγκλωτὸ» ἢ «κιγκλιδωτὸ πυλῶνα», βλ. Δ. ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ, *Ἡ Κωνσταντινούπολις*, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1851, 543. Βλ. καὶ σημ. 80, 107, 179-181.

25. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 106. ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ νεομάρτυρες*, 51. ΜΑΤΘΑΙΟΥ, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. Β' (Φεβρουάριος), Ἀθήναι 1955², 256-257. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 54-56. F. HALKIN, *BHG*, 20. MEINARDUS, *Saints*, 51. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 149-151. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 300-301.

26. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 152: *Οὗτος ἔμαρτύρησεν ἐν τῇ πόλει Λαρίσση, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ σουλτάνου Σελήμι, ὅς τις ὑπῆρχεν ἐκ τῆς δευτέρας τῶν Θεταλῶν ἐπαρχίας, ἔκ τινος κόμης Ῥίχοβον κατ' ἐγχωρίους καλουμένης*. Βλ. καὶ σημ. 182.

27. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 120. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 176-177. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 53-54. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 488-489. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 191-192. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 261-262.

στην Κωνσταντινούπολη²⁸, όπως και ο άγιος Θεοφάνης (†1559)²⁹, πού καταγόταν από την Καλαμάτα³⁰.

Ο άγιος Ίορδάνης (†1650)³¹ ἦτον ἀπὸ τὴν *Τραπεζούντα*, τὴν τέχνην *καζαντζής*, ὑπανδρεμένος εἰς τὸν *Γαλατᾶ* τῆς *Κωνσταντινούπολης*, ὅπου καὶ μαρτύρησε³².

Ο άγιος Ἰωάννης ὁ νεομάρτυρας (†1652)³³ καταγόταν ἀπὸ τὴν Θάσο. Ὅμως, ὅταν οὖν ἦλθεν εἰς ἡλικίαν ἰδ' χρόνων, ἔμεινε ἀπὸ γονεῖς ὀρφανόν, καὶ λαβόντες αὐτὸ τινές συγγενεῖς τὸ ὑπῆγαν εἰς τὴν *Κωνσταντινούπολιν* καὶ τὸ ἔδωσαν ἐνὸς *Χριστιανοῦ* εἰς τὸν *Γαλατᾶν* διὰ νὰ τὸ μάθῃ *ῥαπτικήν*³⁴. Ἐκεῖ ἔμελλε νὰ γίνῃ μάρτυς *Χριστοῦ*.

Στὴν «*Βλαχία*» πέρα ἀπὸ τὸν *Δούναβη* γεννήθηκε ὁ άγιος Ἰωάννης ὁ *Βλάχος* (†1662)³⁵. Ἐπὶ σουλτάνου *Μωάμεθ Δ΄* (1648-1679) καὶ σὲ ἡλικία μόλις 15 ἐτῶν τὸν ἄρπαξαν οἱ *Τάταροι* πού εἶχαν ἀποσταλεῖ ἀπὸ τὸν σουλτάνο στὴν περιοχὴ γιὰ νὰ καταπνίξουν τὴν ἐπανάσταση τοῦ τότε ἄρχοντα *βοεβόδα Μίηνεα III* (1658-1660), πού ἀναφέρεται ὡς *Μίχ(ν)α Τζιβᾶν Μπέης*. Ο άγιος προσπάθησε νὰ ἀποδράσῃ σκοτώνοντας ἕναν

28. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 152. Βλ. καὶ σημ. 95 καὶ σημ. 184.

29. Βλ. ἐνδεικτικῶς *ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον*, 199. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β΄, 204-205. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 51-52. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 618-619. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 190. *Συλλογὴ παπα-Ἰωᾶ*, 260.

30. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 168. Βλ. καὶ σημ. 149.

31. Βλ. ἐνδεικτικῶς *ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον*, 217. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β΄, 224-226. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 272-273. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 72-73. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 196-197. *Συλλογὴ παπα-Ἰωᾶ*, 266-268.

32. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 176. Βλ. καὶ σημ. 81 καὶ 187-188.

33. Βλ. ἐνδεικτικῶς *ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον*, 238. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β΄, 242-243. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 74-75. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 466-474. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 197-198. *Συλλογὴ παπα-Ἰωᾶ*, 268-269.

34. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 177-178. Βλ. καὶ σημ. 96 καὶ 192.

35. Βλ. ἐνδεικτικῶς *ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον*, 239. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β΄, 244-245. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 89-91. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 524-525. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 203-204. *Συλλογὴ παπα-Ἰωᾶ*, 273-274.

στρατιώτη. Ὅμως συνελήφθη καὶ παραδόθηκε στὴ σύζυγο τοῦ σκοτωμένου στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου στὴ συνέχεια μαρτύρησε³⁶.

Ἀπὸ τὴν Γρανίτζα τῶν Ἀγρᾶφων καταγόταν ὁ ἅγιος Μιχαὴλ ὁ Μαυρουδῆς (†1544)³⁷. Ἀφοῦ νυμφεύθηκε μετέβη γιὰ νὰ ἐργαστεῖ στὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου λόγω τοῦ φανατισμοῦ τῶν Τούρκων τῆς πόλης ὁδηγήθηκε στὸ μαρτύριο³⁸.

Ὁ ἅγιος Ζαχαρίας (†1782)³⁹ γεννήθηκε στὴν Ἄρτα, ὅμως μαρτύρησε

36. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 189-190: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Ἰωάννης Βλάχος οὗτος ἦτον ἀπὸ τὴν λεγομένην Βλαχίαν, πέραν τοῦ ποταμοῦ Δούναβην [...] Οἱ Τοῦρκοι ἐξήτουν ἀπὸ τὸν τότε μπέην τῆς Βλαχίας, Τζιβάμπειν, δοσίματα βαρέα [...] Τοῦτο ἀκούσας ὁ σουλτάν Μαχεμέτης, ἔστειλε τοὺς Τατάρους καὶ ἄλλο ἐδικόν του στρατεύμα εἰς τὴν Βλαχίαν, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν, πηγαίνοντες μέσα, μέγαν ἀφανισμόν εἰς τοὺς Χριστιανούς, καὶ πολλοὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας ἐσκλάβωσαν, ὁμοῦ μὲ τοὺς ὁποίους ἐσκλαβώθη καὶ οὗτος ὁ νέος, χρονῶν ὄντας ἐ' ἀπὸ γένος ἀρχοντικόν[...] Ὅθεν μὴν ἔχοντας ἄλλον τρόπον νὰ γλιτώσῃ ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τοῦ ἀσεβοῦς, παρατηρήσας καιρὸν ἀρμόδιον, τὸν ἐθανάτωσεν. Οἱ δὲ συνοδοιπόροι ἀσεβεῖς, μαθόντες τοῦτο, ἐκράτησαν τὸν ἅγιον καὶ φέροντές τον εἰς Βασιλεύουσαν, παρέδωκαν εἰς τὰς χεῖρας τῆς γυναικὸς τοῦ φονευθέντος. Βλ. καὶ σημ. 79, 97, 194.

37. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ, *Βίος τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Μιχαὴλ τοῦ Μαυρουδῆ, Ἁγιορειτικὴ βιβλιοθήκη Β'* (1937-1938), 346-355. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἁγιολόγιον*, 338-339. Δ. ΣΟΦΙΑΝΟΣ, Ὁ νεομάρτυς Μιχαὴλ ὁ ἐξ Ἀγρᾶφων († 1544, Θεσσαλονίκη) καὶ ὁ συντάκτης τοῦ Βίου του, *BNJ* 21 (1971/6), 233-247. Ο ΙΔΙΟΣ, Ἡ ἀρχικὴ Ἀκολουθία καὶ ὁ ἀρχικὸς ἀνέκδοτος Βίος τοῦ νεομάρτυρος Μιχαὴλ τοῦ ἐξ Ἀγρᾶφων († 1544, Θεσσαλονίκη), *ΕΕΒΣ* 44 (1979-1980), 231-281. Ο ΙΔΙΟΣ, Ὁ νεομάρτυρας Μιχαὴλ Μαυροειδῆς ὁ Ἀδριανοπολίτης († ca. 1490, Ἀδριανούπολη). Ἀνέκδοτα ἀγιολογικὰ κείμενα τοῦ Μεγάλου Ρήτορος Μανουὴλ Κορινθίου κ.ἄ., *Θεολογία* 54 (1983), 780-783. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 349-353. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 41-50. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστῆς*, 347-355. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 179-189.

38. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 155: Οὗτος ὁ νεοφανῆς καὶ ἐνομώτατος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Μιχαὴλ ὑπῆρχεν ἐκ τινος μικρᾶς χώρας, Γρανίτζα ὀνομαζομένης, ἀναμεταξὺ εἰς τὰ σύνορα τῆς δευτέρας Θετταλίας, τὰ νῦν λεγόμενα Ἄγραφα. [...]. Ἐπειτα πῆγεν εἰς Θεσσαλονίκην γνώριμος ὄντας εἰς τοὺς πολίτας, ὡσὰν ὁποῦ ἐσύχναζεν εἰς αὐτούς. Βλ. καὶ σημ. 82 καὶ 171-173.

39. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἁγιολόγιον*, 161. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 187-189. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 240-244. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστῆς*, 242-246. Δ. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Τὸ μαρτύριο τοῦ νεομάρτυρα Ζαχαρία στὴν Πάτρα. Ἀπὸ τὸ χειρόγραφο στὸ ἔντυπο, στό: *Ἀναπαραστάσεις καὶ ἀποχωρισμοί. Τιμητικὸς τόμος στὴ μνήμη τῆς Μάρθας Πύλια*, Κομοτηνῆ 2015, 361-382.

στήν Πάτρα⁴⁰, καὶ στὰ Σφακιά τῆς Κρήτης γεννήθηκε ὁ ἅγιος Μανουὴλ ὁ Κρής (†1792)⁴¹ ἀλλὰ τόπος μαρτυρίου του ὑπῆρξε ἡ Χίος⁴².

Στὴν Ρωσία γεννήθηκε ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ρώσος (†1683)⁴³ ἀλλὰ μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη⁴⁴.

Τόπος γέννησης τοῦ ἁγίου Σταματίου (†1680)⁴⁵ ὑπῆρξε ὁ Βόλος. Κάποτε ἦρθε στὴν περιοχὴ του ἕνας ἀγὰς νὰ μαζέψει τοὺς φόρους.

40. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Μαρτύριο Ζαχαρία, 372, 1-5: Κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν δεῦτερον ἔτος σωτήριον, ἐμαρτύρησεν εἰς τὰς Παλαιὰς Πάτρας ἕνας ἄνθρωπος τοῦτος ὀνομάζετο Ζαχαρίας, καταγόμενος ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ ἁγίου Ἄρτης. Βλ. καὶ σμμ. 98 καὶ 156-157.

41. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, 93-157, 42-43. Θ. ΤΖΕΛΑΚΗΣ, Ὁ νεομάρτυς Μανουὴλ ὁ Κρής, Ἡράκλειο Κρήτης 1959. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, Λεξικὸν Νεομαρτύρων, τ. Γ', 331-333. ΜΑΤΘΑΙΟΥ, Μέγας Συναξαριστής, τ. 3, 257. Ν. Μ. VAPORIS, *Witnesses for Christ: Orthodox Christian Neomartyrs of the Ottoman Period, 1437-1860*, St. Vladimir's Seminary Press 2000, 213-215. Π. Κ. ΜΑΡΑΓΚΟΣ, Ὁ ἅγιος νεομάρτυς Μανουὴλ ὁ Κρής καὶ ἡ Μύκονος, Μύκονος 2002. Π. Σ. ΧΑΛΚΙΑ, *Οἱ ἅγιοι τῆς Χίου*, Ἀθήνα 2008. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 250-252. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 341-343.

42. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 300: Οὗτος ὁ γενναῖος ἀθλητής, καὶ νέος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Μανουὴλ ἦτον ἀπὸ τὰ Σφακία τῆς Κρήτης καὶ σ. 303: [...] οἱ ὅποιοι λαβόντες αὐτόν, μὲ μεγάλην ἀσπλαγχνίαν ἐπαίδεον, διὰ πολλὰς ἡμέρας, ἕως ὅπου ὑπήγαν εἰς τὴν Χίον. Βλ. καὶ σμμ. 84, 101.

43. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 382. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 421-422. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 121-123. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 414-417. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 232-235. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 343-346. Ἀπὸ τὴν Ρωσία καταγόταν καὶ ὁ νεομάρτυς Παχώμιος (†1730), ὁ ὁποῖος μαρτύρησε στὸ Οὐσάκι τῆς Φιλαδελφείας. Βλ. κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 261-262. Βλ. καὶ ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 384. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 428-431. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 143-147. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 535-538. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 251. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 377-378.

44. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 218: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Παῦλος ὁ Ῥώσος ἀπελεύθερος οὗτος ὁ μακάριος ὑπῆρχε τὸ γένος Ῥώσος. Βλ. καὶ σμμ. 85.

45. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 429. ΑΠ. ΖΑΧΑΡΟΣ, Ὁ ἅγιος νεομάρτυρας Σταμάτιος ὁ ἐξ Ἁγίου Γεωργίου Νηλείας Βόλου, Βόλος 1991. Ο ΙΔΙΟΣ, Ἐνα ἀνέκδοτο χειρόγραφο γιὰ τὸν πηλιορείτη νεομάρτυρα Σταμάτιο, *Θεσσαλικὸ Ἡμερολόγιον* 23 (1993), 18-23. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 455-456. ΑΠ. ΖΑΧΑΡΟΣ, Ἡ πρώτη ἀπὸ τὸν 17ο αἰ. χειρόγραφη πηγὴ γιὰ τὸν Ἁγιοργίτη νεομάρτυρα Σταμάτιο, *Βίβλα* 19 (2005), 4-7. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 109-111. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, 726-727. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 218-220. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 334-336.

Ἦταν πολὺ καταπιεστικὸς καὶ ἄδικος μὲ τοὺς συγχωριανοὺς του καὶ μία ἀντιπροσωπεία μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἅγιος Σταμάτιος πῆγαν στὴν Κωνσταντινούπολη νὰ ἐκφράσουν τὴ δυσαρέσκεία τους στὸν Σουλτάνο. Ὁ ἅγιος διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴν ἀδικία καὶ αὐτὸ ἔγινε ἡ αἰτία νὰ ὀδηγηθεῖ στὸ μαρτύριο. Τόπος μαρτυρίου του λοιπόν, ἦταν ἡ Κωνσταντινούπολη⁴⁶.

Ὁ ὀσιομάρτυρας Ἰάκωβος ὁ Ἰβηροσκητιώτης (†1519/20)⁴⁷, ὁ θεῖος ἀνὴρ ὁ σῶμα καὶ ψυχὴν καθηγιασμένος ἦτον μὲν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς περιφίμου τῶν πόλεων Καστορίας ἀλλὰ μαρτύρησε στὴν Ἀδριανούπολη, καὶ τὰ τίμια λείψανά του μεταφέρθηκαν εἰς τινὰ χώραν ἔξω τῆς πόλεως τρία μίλια, ὀνομαζόμενην Ἀρβανιτοχώρι⁴⁸, ὁ ἅγιος Γαβριὴλ (†1676)⁴⁹ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἀλώνη τῆς Προικονήσου⁵⁰, καὶ μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη⁵¹.

46. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 208: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Σταμάτης· οὗτος ἦτον ἀπὸ τὸν Βόλον, ἀπὸ ἐν χωρίον λεγόμενον ἅγιος Γεώργιος, τῆς τοῦ Δημητριάδος ἐπαρχίας [...] ὑπῆγαν εἰς Βασιλεύουσαν διὰ νὰ ἀναφέρουν τὸ κακὸν καὶ νὰ εἴρουν δικαιοσύνην [...] ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦτον ἕνας καὶ τοῦτος ὁ Σταμάτης. Βλ. καὶ σημ. 160.

47. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 208-209. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 210-215. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 19-28. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 123-131. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 175-178. *Συλλογὴ παπα-Ἰωάν*, 159-210.

48. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 95. Βλ. καὶ σημ. 198.

49. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 86. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 91. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 100-102. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 270-272. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 212-214. *Συλλογὴ παπα-Ἰωάν*, 302-304.

50. Στὴν Ἀλώνη μέχρι τὸ 2ο μισὸ τοῦ 17ου αἰ. βρισκόταν ἡ ἔδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Προικονήσου. Μόλις τὸ 1823 ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Προικονήσου προήχθη σὲ Μητρόπολη, ἐνῶ στὴ δικαιοδοσία της ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Προικονήσο ὑπάγονται καὶ ἡ Ἀλώνη, ἡ Ὀφιούσα καὶ ἡ Κούταλη. Ἔως τὸ 1900 ἡ ἔδρα τοῦ μητροπολίτη βρισκόταν στὴν Ἀλώνη. Περισσότερα στοιχεῖα βλ. BELKE, *Bithynien und Hellespontos*, 589.

51. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 200: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ ὀσιος Γαβριὴλ· οὗτος ἦτον ἀπὸ τὴν χώραν Ἀλώνην, τῆς ἐπαρχίας Προικονήσου [...] ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔγινε κρᾶχτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Βλ. καὶ σημ. 174-175.

Ἀπὸ τὴν Νίγδη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καταγόταν ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Νίγδελης (†1726)⁵², ὅμως τὸ πὸς τοῦ μαρτυρίου του ὑπῆρξε ἡ Κωνσταντινούπολη⁵³, ὅπως καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (†1694)⁵⁴ – ποὺ εἶχε γεννηθεῖ στὸ Καρπενήσι⁵⁵ – ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν⁵⁶ τοῦ Τραπεζουντίου (†1653)⁵⁷.

Ἐπάρχουν βέβαια καὶ ὀρισμένες περιπτώσεις νεομαρτύρων ποὺ μαρτύρησαν στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκαν:

Ἡ ἅγια Κυράννα (†1751)⁵⁸ ἔμαρτύρησεν [...] εἰς Θεσσαλονίκην [...].

52. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἄγιολόγιον*, 413. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 449. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 143. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 140. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 250. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 348-349.

53. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223: Ἀπεκεφάλισαν τὸν ἅγιον μάρτυρα Σάββαν Νίγδελην τὸν σαμολαδὰν εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸπον λεγόμενον Κουτζοῦκ Καραμάνι. Ὁ τόπος καταγωγῆς δὲν ἀναφέρεται στὸν Ξενοφωντινὸ κώδικα. Τὸ Büyük καὶ τὸ Küçük Karaman εἶναι ὡς γνωστὸν περιοχὲς τῆς Κωνσταντινούπολης ὅπου ὁ Μωάμεθ Β' ἐγκατέστησε ἐποίκους ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν· ἀναφέρεται καὶ ὡς Καραμανία. Βλ. καὶ σμμ. 199.

54. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἄγιολόγιον*, 411. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 443-447. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 129-132. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 228-231. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 238-243, *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 360-365.

55. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 241 καὶ 243-244. Βλ. καὶ σμμ. 177.

56. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἄγιολόγιον*, 439. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 458-459. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 75-76. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 716-717. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 199-200. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 269-270.

57. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 184-186. Βλ. καὶ σμμ. 200.

58. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἄγιολόγιον*, 261. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ, *Ἀκολουθία τῆς Ἁγ. Μεγαλομάρτυρος καὶ Ἀθλοφόρου Κυράννης*, Θεσσαλονίκη 1922. ΧΡΥΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, *Οἱ νεομάρτυρες*, 80. ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΗΣ, *Ἀσματικὴ Ἀκολουθία καὶ Παρακλητικὸς Κανὼν τῆς Ἁγ. Ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Κυράννης*, Θεσσαλονίκη 1967. Μ. ΛΑΙΤΗΣ, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. Β' (Φεβρουάριος), Ἀθήνα 1980⁵, 559-563. Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, *Οἱ νεομάρτυρες τῆς Θεσσαλονίκης, Ἡ Θεσσαλονίκη* 1(1985), 496-497. Ι. Μ. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Κατάλογος νεομαρτύρων τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ ἔτους 1867 μαρτυρησάντων*, *Θεολογία* 60 (1989), 163. ΑΠ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ – ΣΤ. ΠΑΠΑΘΕΜΕΛΗΣ, *Ἁγία νεομάρτυς Κυράννα ἀπὸ τὴν Ὀσσα. Βίος καὶ ἀσματικὲς ἀκολουθίαι*, Θεσσαλονίκη 1989. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 292-293. Γ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Οἱ ἅγιοι τῆς Θεσσαλονίκης, στό: Χαριστήριον τῷ Παναγιωτάτῳ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης κ.κ. Παντελεήμονι τῷ δευτέρῳ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἰκοσα-*

Αὕτη τοίνυν ἡ πάγκalos νύμφη τοῦ Χριστοῦ τοῦ οὐράνιου βασιλέως καὶ Θεοῦ ἡμῶν ὑπῆρχεν ἀπὸ ἓν χωρίον τῆς Θεσσαλονίκης, Ἄβυσσώκα καλούμενον [...] ⁵⁹. ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος (†1655) ⁶⁰ γεννήθηκε στὸ Ναύπλιο, ὅπου καὶ μαρτύρησε ⁶¹.

Ὁ ἅγιος Δαμασκηνὸς (†1681) ⁶² γεννήθηκε στὸν Γαλατᾶ, καὶ ἀργότερα μαρτύρησε στὸ Φανάρι, ἀφοῦ οἱ δήμιοι τὸν ὀδήγησαν μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ Πατριαρχείου ὅπου τὸν ἀποκεφάλισαν ⁶³. τὸ ἴδιο καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κάλφας ⁶⁴ (†1575) ⁶⁵.

ετοῦς ἐν Θεσσαλονίκη ποιμαντορίας (1974-1994), Θεσσαλονίκη 1994, 931. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΣ, *Νέος Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. 6, Ἀθήνα 2006, 311-312. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 133-135. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστὴς*, 335-338.

59. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223. Ἡ περιοχὴ Ἄβυσσώκα ἢ Βυσσώκα ταυτίζεται μὲ τὴν σημερινὴ Ὅσσα, περιοχῆς Λαγκαδᾶ. Βλ. Π. ΑΔΑΜ-ΒΕΛΕΝΗ, Ἀνασκαφικὲς ἔρευνες στὴν Ὅσσα, *Τὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἔργο στὴν Μακεδονία καὶ στὴν Θράκη* 1,1 (1987), 269-278. Βλ. καὶ σημ. 201.

60. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 37. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 60-61. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 77-78. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστὴς*, 269-270. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 200-201, *Συλλογὴ παπα-Ἰωάν*, 270-271.

61. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 186: Ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀναστάσιος εἰς τὸ Ναύπλιον οὗτος ὁ εὐλογημένος ἦτον γέννημα καὶ ἀνάθρεμμα τῆς αὐτῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου τοῦ Μωρέα. Βλ. καὶ σημ. 162.

62. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 105-106. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 144-146. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 116-120. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστὴς*, 140-144. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 223-228. *Συλλογὴ παπα-Ἰωάν*, 339-343.

63. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213: Οὗτος ὁ μακάριος ἦτον γέννημα τοῦ Γαλατᾶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ τὴν ἐνορίαν τῆς Ἐλεούσης καὶ σ. 217: λαβὼν οὖν αὐτὸν ὁ ἀρχιδιήμιος, καὶ δένοντας τὸν ἔφερον εἰς τὸ Φανάρι μετὰ τῆς αὐτοῦ κουστωδίας καὶ γονατίζων αὐτὸν ἐμπρὸς τῆς πόρτας τοῦ Πατριαρχείου, ἀπέτεμε τὴν ἀγίαν του κεφαλὴν [...]. Βλ. καὶ σημ. 148.

64. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 238. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 240-241. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 56-58. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστὴς*, 333-334. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 192-194, *Συλλογὴ παπα-Ἰωάν*, 262-264.

65. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 171-174. Βλ. καὶ σημ. 189-191.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ναύκληρος (†1669)⁶⁶ γεννήθηκε στὴν Κῶ καὶ ἐπίσης μαρτύρησε ἐκεῖ⁶⁷· ὁ ἅγιος Νικόδημος (†1722)⁶⁸ καταγόταν ἀπὸ τὸ Ἑλμπασάν [τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας], ὅπου καὶ ἀργότερα μαρτύρησε⁶⁹. Τέλος, ὁ ἅγιος Ἀγγελῆς (†1680)⁷⁰ γεννήθηκε καὶ μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη⁷¹.

Ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποὺ παρατέθηκαν παρατηρεῖται ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν νεομαρτύρων ἔχει μαρτυρήσει στὴν Κωνσταντινούπολη ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ποῦ γεννήθηκαν. Ἡ παρουσία τόσων θανάτων νεομαρτύρων στὴν Κωνσταντινούπολη δείχνει ὅτι ἦταν ὁ κύριος τόπος ποὺ οἱ νεομάρτυρες ὑπεστήριζαν τὴν πίστη τους καὶ ὀδηγοῦνταν στὸ μαρτύριο. Οἱ τόσο πολλοὶ θάνατοι Ὁρθοδόξων ποὺ ἀρνοῦνταν νὰ ἀσπαστοῦν τῇ μουσουλμανικῇ θρησκείᾳ ἴσως νὰ ἀποτελοῦσε ἓνα μέσο τῶν Τούρκων στὴν πιὸ σπουδαία καὶ κεντρικὴ τους πόλη γιὰ παραδειγματισμὸ τῶν ὑποδοῦλων. Ἐπίσης, τὸ γεγονὸς ὅτι ἀρκετοὶ νεομάρτυρες μαρτύρησαν στὸν τόπο καταγωγῆς τους ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀρνήθηκαν νὰ ἀλλαξοπιστήσουν δείχνει τὴν καθολικότητα τοῦ μέτρου τῆς θανατώσεως τῶν Χριστιανῶν ποὺ δὲν ἀπαρνοῦνταν τὴν πίστη τους.

66. Βλ. ἐνδεικτικῶς Ε. ΚΑΡΠΑΘΙΟΣ, *Ἰωάννης ὁ Ναύκληρος ὁ ἐν Κῶ μαρτυρήσας: βιογραφικὴ ὑπόμνησις, ἱερὰ ἀκολουθία*, Ἐν Ἀθήναις 1951. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 239. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 246-248. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 91-92. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 431. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 205-206. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 274-275.

67. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 191-192. Βλ. καὶ σημ. 150-152.

68. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 356. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 380-382. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 139-141. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 683-685. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 243-246. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 367-370.

69. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 252. Βλ. καὶ σημ. 153.

70. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 8-9. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 42-43. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 111-115. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 47-51. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 220-223. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 336-339. Βλ. καὶ σημ. 71, 83, 154-155.

71. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 210: [...] *ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀγγελῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει οὗτος ὁ εὐλογημένος ἦτον ἀπὸ τὴν ἐνορίαν τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Καραμανίας*. Γιὰ τὴ συνοικία βλ. Κ. ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, λ. Ψαμαθιά, *Ἐγκυκλοπαίδεια Μειζονος Ἑλληνισμοῦ, Κωνσταντινούπολη* URL: <<http://www.ehw.gr/l.aspx?id=11071>> [τελευταία πρόσβαση 26-3-2021].

2. ΗΛΙΚΙΑ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ

Ἐξετάζοντας τὸν παράγοντα τῆς ἡλικίας κατὰ τὴν ὁποία μαρτυροῦν οἱ νεομάρτυρες τῆς ἐξεταζόμενης συλλογῆς, οἱ περισσότεροι μαρτυροῦν σὲ νεαρὴ ἡλικία, γεγονός που ἀποδεικνύει τὴν ἀκράδαντη πίστη τους, ἡ ὁποία τοὺς ὀδηγοῦσε τόσο νωρὶς στὸ μαρτύριο.

Σὲ νεαρὴ ἡλικία μαρτύρησε καὶ ἡ ἅγια Κυράννα (†1751). Ὁ κώδικας δὲν ἀναφέρει τὴν ἡλικία της ἀλλὰ μόνο ὅτι *ἦτον δὲ πάνυ ὠραία ὑπὲρ πάσας τοῦ καιροῦ ἐκείνου νεάνιδας, διάγουσα σεμνῶς καὶ σωφρόνως*⁷².

Οὔτε τοῦ νεομάρτυρος Μάρκου τοῦ Κρητὸς (†1643) ἀναφέρεται ἡ ἀκριβὴς ἡλικία στὸν κώδικα 25, ὁ ὁποῖος ἀπλῶς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι *ἦταν νέος καὶ πολὺ ὁμορφος*⁷³.

Σὲ πολὺ νεαρὴ ἡλικία μαρτύρησε καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος (†1672)⁷⁴. Καθοριστικὸ γεγονός που ὀδήγησε στὸ μαρτύριο τὸν ἅγιο ἦταν ἡ ἐπιθυμία τοῦ πατέρα του νὰ μάθει τὴν τουρκικὴ γλῶσσα. Ἔτσι, τὸν ἔβαλε σὲ ἓνα φίλο του Τοῦρκο κουρέα γιὰ νὰ μάθει τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν τουρκικὴ γλῶσσα. Ἐκεῖνος φθόνησε τὸν νεαρὸ Νικόλαο, προσπάθησε νὰ τὸν τουρκεύσει μὲ τὴ βία, ἀλλὰ ὁ ἅγιος ἀντιστάθηκε καὶ ὀδηγήθηκε στὸν κριτὴ, ὅπου ὁμολόγησε ἐνώπιόν του μὲ θάρρος παρὰ τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας του τὴν πίστη του στὸν Χριστό⁷⁵.

Καὶ ἐνὸς ἄλλου νεομάρτυρος τονίζεται τὸ νεαρὸ τῆς ἡλικίας. Πρόκειται γιὰ τὸν ἅγιο Δούκα τὸν Ράπτη (†1564), ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι *ἦταν νέος καὶ πολὺ εὐπαρουσίαστος*⁷⁶, καὶ προκάλεσε τὸν ἔρωτα μίας τουρκίδας ἀρχόντισσας, στὸν ὁποῖο ὁ ἅγιος δὲν ἀνταποκρίθηκε καὶ αὐτὸ ἔγινε ἡ αἰτία νὰ ὀδηγηθεῖ στὸ μαρτύριο.

Σὲ νεαρὴ ἡλικία φαίνεται ὅτι μαρτύρησε καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Νέος (†1652), καθὼς ὅπως μᾶς παραδίδει τὸ χειρόγραφο τῆ μαρτυρία

72. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223. Βλ. καὶ σημ. 58-59.

73. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 174. Βλ. καὶ σημ. 14-17.

74. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 193: *Ἐγεννήθη δὲ ἀπὸ γονεῖς εὐσεβεῖς καὶ φιλόθεους, οἱ ὁποῖοι καὶ ἀπὸ παιδίον τὸν ἔβαλαν καὶ ἔμαθε τὰ ἱερὰ γράμματα. Ὅταν δὲ ἔγινε χρονῶν ἰε', τὸν ἐπῆρεν ὁ πατέρας του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν εἶχεν εἰς τὸ ἐργαστήρι του τὸ μακαλικόν ὅπου εἶχεν εἰς τόπον λεγόμενον Ταχτὰ Καλά (ἀπόδοση τοῦ That al Kala, ξύλινος πύργος). Βλ. καὶ σημ. 21 καὶ 117 καὶ ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ, Κωνσταντινούπολις, τ. Α', 530.*

75. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 193-207.

76. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 169: *Τοῦτος ὁ εὐλογημένος ἦτον νέος καὶ κατὰ πολλὰ εὔμορφος, ἦτον δὲ σῶφρων καὶ καθαρὸς ἀπὸ σαρκικῆν ἐπιθυμίαν.*

του ἐκρότησαν ἄγγελοι, ἐθαύμασαν ἄνθρωποι, Ἀγαρηνοὶ καὶ Ἑβραῖοι κατησχύνθησαν καὶ οἱ δαίμονες ἔφριξαν⁷⁷.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βλάχος (†1662), ὅπως προαναφέρθηκε σκλαβώθηκε στὴν ἡλικία τῶν 15 ἐτῶν⁷⁸. Ἐνας στρατιώτης βλέποντάς τον νέο καὶ ὁμορφο θέλησε νὰ τὸν ἀγοράσει γιὰ πονηροὺς σκοπούς, στοὺς ὁποίους δὲν ἐνέδωσε ὁ ἅγιος ἀλλὰ ἀναγκάστηκε νὰ τὸν σκοτώσει γιὰ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὸν μiasμό. Οἱ συνοδοιπόροι τοῦ ἀποθανόντος μόλις τὸ ἔμαθαν τὸν ὀδήγησαν στὴν Βασιλεύουσα καὶ τὸν παρέδωσαν στὰ χέρια τῆς γυναίκας τοῦ νεκροῦ, ἡ ὁποία ἐντυπωσιάστηκε ἀπὸ τὴν ὁμορφιά του καὶ θέλησε νὰ τὸν κάνει νὰ ἀρνηθεῖ τὴν πίστη του καὶ νὰ τὸν παντρευτεῖ, πρᾶγμα ποῦ δὲν συνέβη λόγω τῆς ἄρνησης τοῦ ἁγίου νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ ἔτσι ὀδηγήθηκε στὸ μαρτύριο⁷⁹.

Ὡστόσο, στὸν Ξενοφωντινὸ κώδικα 25 παρατηρεῖται καὶ ἡ παρουσία νεομαρτύρων ποὺ ἐνῶ εἶχαν οἰκογένεια καὶ βρισκόνταν σὲ μέση ἡλικία, δὲν δίστασαν νὰ δώσουν τὸ αἷμα τους γιὰ τὴν πίστη τους στὸν Χριστό: Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἀποτελεῖ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος (†1670) ἀπὸ τὴν Κίο, ὁ ὁποῖος ἦτον ὁ πλέον ἐπίσημος τῆς χώρας ἐκεῖνης, ὑπανδρεμένος μὲ γυναῖκα καὶ τέκνα, καὶ μετ' ἱκανὸν πλοῦτον⁸⁰ νυμφευμένος ἦταν καὶ ὁ ἅγιος Ἰορδάνης (†1650) ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα, σαράντα ἐτῶν ὅταν μαρτύρησε⁸¹, νυμφευμένος καὶ ὁ ἅγιος Μιχαὴλ (†1544) ποὺ μαρτύρησε στὴν Θεσσαλονίκη, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τοῦ ὅτι πόθησε τὸ μαρτύριο, ἤθελε νὰ γίνῃ καὶ μοναχός⁸².

Ἄλλος ἕνας νεομάρτυρας ποὺ συγκαταλέγεται στοὺς οἰκογενειάρχες μάρτυρες εἶναι ὁ νεομάρτυρας Ἀγγελῆς (†1680), ὁ ὁποῖος ἦταν νυμφευ-

77. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 178.

78. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 189: [...] ὁμοῦ μὲ τοὺς ὁποίους ἐσκλαβώθη καὶ οὗτος ὁ νέος, χρόνων ὄντας ἐξ ἀπὸ γένος ἀρχοντικόν.

79. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 189-190. Βλ. καὶ σημ. 36, ὅπου καὶ τὸ πλήρες χωρίο. Βλ. καὶ σημ. 97.

80. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192. Βλ. καὶ σημ. 24, 181.

81. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 176. Βλ. καὶ σημ. 31-32.

82. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 155-156: Ἄφ' οὗ δὲ ὁ παῖς ἦλθεν εἰς νόμιμον ἡλικίαν, τὸν ἔξευξε μὲ νόμιμον γυναῖκα [...] θέλοντας δὲ νὰ γίνῃ μοναχός, τὸν ἐμπόδιζαν πολλοὶ λέγοντές του, ὅτι ἂν μονάσῃ παρὰ τῆς γνώμης τῆς μητρὸς καὶ τῆς γυναικὸς του, δὲν εἶναι δεκτὸν εἰς τὸν θεὸν τοῦτο τὸ ἔργον. Βλ. καὶ σημ. 37, 38.

μένος και είχε έξι παιδιά⁸³, όπως και ο νεομάρτυρας Μανουήλ (†1792) από την Κρήτη, ο οποίος μάλιστα, έπειδή η γυναίκα του μοίχευσε, πήρε τα παιδιά του και έφυγε, γεγονός που προκάλεσε την μήνιν του συγγαμβροῦ του με αποτέλεσμα ο άγιος, λόγω των ανυπόστατων κατηγοριών του τελευταίου, να οδηγηθεί στο μαρτύριο⁸⁴. Τέλος ο άγιος Παῦλος ο Ρώσος (†1683) ένθαρρύνθηκε από την ίδια τη συμβία του στο μαρτύριο και μάλιστα τιμωρήθηκε και η ίδια με ραβδισμό⁸⁵.

Σύμφωνα λοιπόν, με τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν έξι από τους νεομάρτυρες μαρτύρησαν σε νεαρή ηλικία, ενώ άλλοι έξι σε μέση ηλικία και μάλιστα ήταν οικογενειάρχες. Για τους μὲν έξι νεαρούς μπορεί να παρατηρηθεί ότι συνετέλεσε στην απόφασή τους να θανατωθούν ο ένθουσιασμός που προέρχεται από το νεαρό της ηλικίας τους και η μαχητικότητα τους καθώς και ο ζήλος που πολλές φορές αναπτύσσεται σε αυτήν την ηλικία. Όμως δὲν μπορεί να είπωθεί το ίδιο για εκείνους που ενώ ήταν έγγαμοι και είχαν και παιδιά απέφασιζαν να οδηγηθούν στο μαρτύριο άψηφώντας την οικογένειά τους. Προκύπτει λοιπόν, ίσως άβιαστα, η διαπίστωση ότι οι νεομάρτυρες άνεξάρτητα από ηλικία, οικογενειακή κατάσταση κλπ. οδηγούνταν στο μαρτύριο. Αυτό σημαίνει ότι η πίστη τους ξεπερνούσε τη συμβατικότητα και τους οδηγούσε σε πράξεις μεγάλου ήρωισμού, που δύσκολα θα μπορούσε να έξηγήσει κάποιος, εάν δὲν λάμβανε ύπ' όψιν του την κεφαλαιώδη σημασία που είχαν για αυτούς οι χριστιανικές τους καταβολές.

83. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 210: *έχων γυναίκα και έξι παιδιά*. Βλ. και σημ. 70, 71, 90.

84. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 301: [...] *μετά χρόνον δὲ ίκανόν, έλαβε και νόμιμον γυναίκα, εκ των γυναικων της αὐτης νήσου, εὐσεβώς και έναρέτως πολιτευόμενος έκαμε δὲ και έξι τέκνα μετ' αὐτης. Κατανοήσας δὲ αὐτην προδίδουσαν την τιμήν της, και μετά άλλου τινός μοιχευόμενης, φοβηθείς τον θεόν, δὲν έκακοποίησεν αὐτην, οὐδὲ έθεάτρισεν, αλλά παραλαβών τα παιδιά του, έφυγεν από τον οίκον αὐτης, και ενοικιάσας άλλον όσπίτιον...* Βλ. και σημ. 41-42, 101.

85. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 220: *Όπισθεν δὲ του μάρτυρος ίστατο η γυνή του ακολουθήσασα από την εκκλησίαν, η οποία του έλεγε με την έδικήν τους ρωσικήν γλώσσαν «Μη φοβηθής άνδρα μου οὔτε να δειλιάσης τον θάνατον [...] ή αγαλλίασις δὲ όπου θέλεις λάβη εις τον χορόν των μαρτύρων είναι αιώνιος» [...]. Τότε ο βεζίρης επρόσταξε και την έδεσαν εις μίαν κολώναν και την έρράβδιζον εις τα όπίσω μέρη άσπλαγχνα*. Βλ. και σημ. 43-44 και 91.

3. ΕΓΓΑΜΟΙ - ΑΓΑΜΟΙ

Οί νεομάρτυρες επίσης μπορούν να διακριθούν ανάλογα με την οικογενειακή τους κατάσταση, αν ήταν έγγαμοι⁸⁶ ή άγαμοι.

Στην κατηγορία των ἐγγάμων ἀνήκει ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος (†1670)⁸⁷, ὁ ἅγιος Ἰορδάνης (†1650)⁸⁸, ὁ ἅγιος Μιχαὴλ ὁ Μαυρουδῆς (†1544)⁸⁹, ὁ ἅγιος Ἀγγελῆς (†1680) ἐπίσης, ἦταν νυμφευμένοι καὶ εἶχε ἕξι παιδιὰ⁹⁰.

Ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ρῶσος (†1683) εἶχε σκλαβωθεῖ ἀπὸ τοὺς Τατάρους ἀλλὰ ἐλευθερωθεὶς οὖν ὁ Παῦλος ἔλαβε γυναῖκα νομίμως, σκλάβαν οὖσαν καὶ αὐτὴν ἐκ τῆς Ῥωσσίας⁹¹.

Στην κατηγορία των ἀγάμων ἀνήκει ἡ ἁγία Κυράννα (†1751), ἡ ὁποία προτίμησε νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὴν πίστη τῆς στον Χριστὸ παρὰ νὰ ὑποκύψει στὶς ὀρέξεις τοῦ Ἀγαρηνοῦ ποὺ τὴν διεκδικοῦσε καὶ ἔτσι νὰ μολύνει τὴν παρθενία τῆς⁹².

Ἄγαμος ἦταν καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Κρης (†1643)⁹³, ὅπως καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος (†1672)⁹⁴. Ὁ ἅγιος Δούκας ὁ Ράπτης (†1564) ἐπίσης, ἀνήκει στὴν κατηγορία των ἀγάμων παρὰ τὴ νεότητα καὶ τὴν ὁμορφιά του ἀλλὰ καὶ τὸν ἔρωτα μιᾶς τουρκίδας ἀρχοντοπούλας γιὰ ἐκεῖνον, προτίμησε νὰ μαρτυρήσει χωρὶς νὰ ἀπαρνηθεῖ τὴν πίστη του⁹⁵.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θάσιος (†1652) ἐπίσης ἦταν ἄγαμος καὶ μαρτύρησε σὲ νεαρὴ ἡλικία⁹⁶. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βλάχος (†1662) ἐπίσης, παρὰ τὶς προσπάθειες μιᾶς γυναίκας νὰ τὸν κάνει νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ νὰ τὴν νυμφευθεῖ, προτίμησε τὸν στέφανο τοῦ μαρτυρίου⁹⁷.

86. Βλ. σχετικῶς Κ. ΠΙΤΣΑΚΗΣ, Νομικὰ ζητήματα ἀπὸ τὸν βίο καὶ τὴν ἀθληση τῶν Νεομαρτύρων, στὰ: ΠΣ Ὁ Νεομάρτυς Θεόδωρος, 110-118.

87. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192. Βλ. καὶ σημ. 80.

88. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 176. Βλ. καὶ σημ. 31-32, 81.

89. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 155: Ἀφ' οὗ δὲ ὁ παῖς ἦλθεν εἰς νόμιμον ἡλικίαν, τὸν ἔξευξε μὲ νόμιμον γυναῖκα. Βλ. καὶ σημ. 37-38, 82.

90. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 210. Βλ. καὶ σημ. 70, 71, 83.

91. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 218. Βλ. καὶ σημ. 43-44, 85.

92. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 223-230. Βλ. καὶ σημ. 58-59.

93. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 174-176. Βλ. καὶ σημ. 14-17.

94. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 193-207. Βλ. καὶ σημ. 20-21.

95. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 169-171. Βλ. καὶ σημ. 28.

96. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 177-184. Βλ. καὶ σημ. 34, 192.

97. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 189-190. Βλ. καὶ σημ. 36.

Ἄγαμοι ἦταν καὶ ὁ ἅγιος Ζαχαρίας (†1782)⁹⁸ καὶ ὁ ἅγιος Ρωμανὸς (†1694)⁹⁹.

Ὑπάρχει καὶ ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου (†1655): ἀναφέρεται ὅτι ἦταν ἀρραβωνιασμένος, ἀλλὰ μόλις ἄκουσε κάποια σφάλματα τῆς κοπέλας τὴν ἄφησε καὶ οἱ δικοὶ τῆς του ἔκαναν μάγια γιὰ νὰ τὴν ἀγαπήσει καὶ νὰ τὴν νυμφευθεῖ¹⁰⁰.

Ξεχωριστὴ περίπτωση εἶναι καὶ ἐκείνη τοῦ ἁγίου Μανουὴλ τοῦ Κρητὸς (†1792) ποὺ ἦταν νυμφευμένος μὲ ἕξι παιδιά, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ σύζυγός του μοίχευσε, πῆρε τὰ παιδιά του καὶ μεταφέρθηκε σὲ ἄλλο σπίτι¹⁰¹.

Ἄξια ἀναφορᾶς εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου (†1722) ποὺ ἐνῶ εἶχε νυμφευθεῖ, εἶχε παιδιά καὶ εἶχε ἀλλαξοπιστήσει, μετέβη στὸ Ἅγιον Ὅρος γιὰ νὰ παραλάβει τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ παιδιά του ποὺ κατέφυγε ἐκεῖ, ἀποφεύγοντας τὸν πατέρα του ποὺ ἤθελε νὰ τὸ τουρκεύσει καὶ στὸ τέλος παρέμεινε καὶ ὁ ἅγιος ἐκεῖ καὶ ἐκάρη μοναχός¹⁰².

Γιὰ τοὺς ἁγίους Ἰωάννη Κάλφα (†1575), Ἰωάννη Ναύκληρο (†1669), Ἰωάννη Κουλικᾶ (1564)¹⁰³, Ἰωσήφ Χαλεπλῆ (†1686)¹⁰⁴, Σταμάτιο (†1680), Νικόλαο Καραμάνο (†1657)¹⁰⁵, Σάββα Νίγδελη (†1726) καὶ Συμεὼν Τραπεζούντιο (†1653) παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἦταν λαϊκοί, δὲν ἔχουμε πληροφορία γιὰ τὸ ἂν ἦταν ἕγγαμοι ἢ ἄγαμοι.

98. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Μαρτύριο Ζαχαρία*, 372-376. Βλ. καὶ σημ. 40.

99. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 241-246.

100. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 186.

101. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 301. Βλ. τὸ παράθεμα στὴν σημ. 84.

102. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 250.

103. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 239. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 238-239. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 52. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 430. *Συλλογὴ Kaisarίου Δαπόντε*, 190-191. Βλ. καὶ σημ. 195-196. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 260-261.

104. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 243. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Β', 271-272. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 125-126. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 279. *Συλλογὴ Kaisarίου Δαπόντε*, 236-238. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 347-348.

105. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἀγιολόγιον*, 359. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Γ', 390-392. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 78-79. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 344-345. *Συλλογὴ Kaisarίου Δαπόντε*, 201-203. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 271-273.

Τὸ κριτήριο ἔγγαμος ἢ ἄγαμος τοποθετεῖται ἐδῶ, διότι τὴν περίοδο πὸν μαρτυροῦν οἱ νεομάρτυρες οἱ παραδόσεις πὸν ἐπικρατοῦσαν, καὶ ἐν πολλοῖς ἐπικρατοῦν καὶ μέχρι τὶς ἡμέρες μας εἶχαν ἄμεση σχέση μετὸν ἔγγαμο ἢ ἄγαμο βίο πὸν πρέπει νὰ ἀκολουθήσει ἓνας νέος ἢ μία νέα. Ἔτσι, ἡ ἐπικρατοῦσα ἀντίληψη ἦταν ὅτι ὁπωσδήποτε προορισμὸς τοῦ νέου ἀνθρώπου ἦταν νὰ δημιουργήσει οἰκογένεια. Μὲ αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἀνατρέφονταν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες. Ὅποτε, ὅπως γίνεται ἀντιληπτό, ἦταν πολὺ μεγάλη ἡ ἀπόφαση κάποιος νὰ ἀποφασίσει νὰ πεθάνει σὲ νεαρῇ ἡλικίᾳ χωρὶς νὰ ἔχει γευθεῖ τὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας οἰκογένειας. Εἶναι ἐμφανὲς λοιπόν, ἀπὸ αὐτὸ πόση ἐπίδραση εἶχε ἡ πίστη τῶν νεομαρτύρων ὥστε νὰ ἀψηφοῦν τὰ πάντα, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν τόσο σημαντικὸ σκοπὸ προκειμένου νὰ ὁμολογήσουν τὴν πίστη τους. Ἡ παρουσία στὸν κατάλογο τῶν νεομαρτύρων καὶ τῆς ἁγίας Κυράννας δείχνει ἀκριβῶς ὅτι οὔτε ἡ λεπτὴ καὶ πιδ εὐαίσθητη γυναικεία φύση καὶ μάλιστα σὲ τρυφερῇ ἡλικίᾳ ἐμπόδισαν τὴν ἁγία νὰ ὀδηγηθεῖ στὸ μαρτύριο.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ ἔγγαμοι νεομάρτυρες, μάλιστα καὶ κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς πολύτεκνοι, ὀδηγοῦνταν στὸ μαρτύριο ἀφήνοντας τὴν οἰκογενειακὴ θαλπωρῇ, τὴν ἀγάπη τῶν τέκνων τους καὶ τὴ χαρὰ γιὰ τὴν ἀνατροφή τους. Ἐπιπλέον, ἡ ἀγωνία πὸν ὑπῆρχε γιὰ τὸ μέλλον αὐτῆς τῆς οἰκογένειας, ἡ ὁποία θὰ βρισκόταν χωρὶς προστάτη, ἂν αὐτοὶ ἔλειπαν, θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει σημαντικὸ ἀνασταλτικὸ παράγοντα γιὰ νὰ μὴν προχωρήσουν στὴ θυσία τους. Ὅμως, καὶ στὴν περίπτωση τόσο τῶν ἐγγάμων ὅσο καὶ τῶν ἀγάμων, φαίνεται ὅτι ἡ χριστιανικὴ τους πίστη καὶ ἡ ἀπόφασή τους νὰ θυσιαστοῦν γιὰ αὐτὴν τοὺς ὀδηγεῖ σὲ μία πράξη πὸν ὑπερβαίνει καὶ τὴν κοινὴ λογικὴ. Ἐπίσης, τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ ἀποφάσεις δὲν ἦταν μεμονωμένα περιστατικὰ ἀλλὰ συνέβαιναν καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας καὶ σὲ ὅλα τὰ τουρκοκρατούμενα ἐδάφη ἀποδεικνύει τὴν ἀταλάντευτη πίστη τῶν νεομαρτύρων.

4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Ἔνας παράγοντας πὸν παρέχει ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα εἶναι ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν νεομαρτύρων: Μία κατηγορία ἀνήκει σὲ εὐπορες οἰκογένειες.

Ἡ ἁγία Κυράννα (†1751) καταγόταν ἀπὸ εὐκατάστατη οἰκογένεια: *γονέων χριστιανῶν καὶ ἐν αὐταρκείᾳ ζώντων*¹⁰⁶. ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος (†1670) ἦταν ἀπὸ τοὺς πιδὲ ἐπίσημους τῆς περιοχῆς του καὶ εἶχε πολὺ πλοῦτο¹⁰⁷.

Σὲ καλὴ οἰκονομικὴ κατάσταση πρέπει νὰ βρισκόταν καὶ ὁ ἅγιος Ἀγγελῆς (†1680), καθὼς ἦταν χρυσοχόος: *χρυσικός τὴν τέχνην*¹⁰⁸ ἀλλὰ καὶ ὁ νεομάρτυρας Ζαχαρίας (†1782) καθὼς ἀσκοῦσε τὴν τέχνη τοῦ γουναρᾶ στὴν Πάτρα¹⁰⁹.

Ὁ ὀσιομάρτυρας Ἰάκωβος ὁ Ἰβηροσκητιώτης (†1519/20) δὲν καταγόταν ἀπὸ πλούσια οἰκογένεια ἀλλὰ καὶ ὁ μὲν θεῖος ποιμὴν προβάτων ὄντας [...] ἐπλουτίσθη Θεοῦ εὐδοκία [...] ἐγράφη διὰ νὰ φέρῃ πρόβατα νὰ πωλῇ κρέας τῶν Ἰσμαηλιτῶν τῷ βασιλεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πραγματείαν ἐσύναξε πλοῦτον πολὺν¹¹⁰.

Ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Νίγδελης (†1726) ὑπῆρξε πλούσιος. Λόγος μάλιστα τῆς συλλήψεώς του ὑπῆρξε ὁ φθόνος τῶν Τούρκων, διότι ὁ ἅγιος εἶχε μὲ τὴν τίμια ἐργασία του ἀποκτήσει πολὺ πλοῦτο καὶ ἤθελαν νὰ τοῦ ἀρπάξουν τὴν περιουσίαν¹¹¹.

Τέλος, σὲ καλὴ οἰκονομικὴ κατάσταση πρέπει νὰ βρισκόταν καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν (†1653) ὁ Τραπεζούντιος, *χρυσοχόος*¹¹².

Ἀρκετοὶ εἶναι καὶ οἱ νεομάρτυρες τῶν ὁποίων ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση δὲν μᾶς εἶναι γνωστή, ὅπως λόγου χάρι τῶν ἁγίων Μάρκου τοῦ Κρητός (†1643), Ἀναστασίου (†1655), Δαμασκηνοῦ (†1681), Κυπριανοῦ τοῦ Νέου (†1679), Νικολάου τοῦ Νέου (†1672), Δαμιανοῦ τοῦ ὀσιομάρτυρος (†1568), Δημητρίου Τορναρᾶ (†1564)¹¹³, Δούκα τοῦ Ράπτη (†1564) κ.λπ.

Στὸν κώδικα 25 λοιπόν, ὑπάρχουν ἕξι νεομάρτυρες ποὺ εἶναι ἰδιαιτέρως εὐκατάστατοι. Αὐτὸ ἐπισημαίνεται, διότι ἡ οἰκονομικὴ τους

106. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223.

107. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192. Βλ. καὶ σημ. 22, 24.

108. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 210. Βλ. καὶ σημ. 71, 83, 90, 125, 154-155.

109. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Μαρτύριο Ζαχαρία*, 372,5-7. Βλ. καὶ σημ. 126.

110. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 95. Βλ. καὶ σημ. 47, 48, 127, 137, 198.

111. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223.

112. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 184.

113. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, *Ἁγιολόγιον*, 111. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, *Λεξικὸν Νεομαρτύρων*, τ. Α', 152-153. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΪΤΗΣ, *Νέον Μαρτυρολόγιον*, 52. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΑΔΗΣ, *Συναξαριστής*, 343. *Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε*, 190. *Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ*, 260.

άνεση και τὸ ὅτι ζοῦσαν πλουσιοπάροχα θὰ μπορούσε νὰ ἀποτελέσει ἀνασταλτικὸ παράγοντα γιὰ νὰ ἀποχωριστοῦν τὰ πλούτη καὶ τὴν καλὴ τους ζωὴ. Ὅμως αὐτὸ δὲν συνέβη καὶ οἱ νεομάρτυρες αὐτοὶ περιφρονώντας τὰ πλούτη τους ὀδηγοῦνται στὸ μαρτύριο. Ἔτσι, μπορεῖ καὶ γιὰ αὐτὴ τὴν περίπτωση νὰ διατυπωθεῖ ἡ ἄποψη ὅτι ἡ πίστη τους ξεπέρασε καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ζήσουν μία ὁμορφὴ καὶ καλὴ ζωὴ. Βεβαίως δὲν πρέπει νὰ παραγνωριστῆ τὸ γεγονός ὅτι ἡ μεγάλη περιουσία τους μπορούσε νὰ ἀποτελεῖ πρόκληση γιὰ τοὺς Τούρκους νὰ τὴν προσποριστοῦν, ἀφοῦ τοὺς θανατώσουν¹¹⁴.

5. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ἄξιο ἀναφορᾶς εἶναι καὶ τὸ ἐπάγγελμα ποὺ ἀσκοῦσαν οἱ νεομάρτυρες.

Ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος (†1655) ὑπῆρξε ἁγιογράφος: *τὴν τέχνην ἁγιογράφος ἐπιτήδειος*¹¹⁵.

Πρὶν γίνεи ἱερωμένος ὁ ἅγιος Δαμασκηνὸς (†1681) ἀσκοῦσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ράπτη: *ἦτον δὲ τὴν τέχνην ράπτης*¹¹⁶. ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Νέος (†1672) δούλευε ἀπὸ μικρὴ ἡλικία στὸ παντοπωλεῖο τοῦ πατέρα του στὴν Κωνσταντινούπολη¹¹⁷, καὶ ὁ ἅγιος Δούκας ὁ Ράπτης (†1564) ἔραβε τὰ ροῦχα πλουσίων καὶ ἀρχόντων στὴν Κωνσταντινούπολη¹¹⁸.

Ὁ ἅγιος Θεοφάνης (†1599) πρὶν γίνεи μοναχὸς μάθαινε τὴ ραπτικὴ τέχνη¹¹⁹ καὶ ὁ ἅγιος Ἰορδάνης (†1650) ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα ὑπῆρξε καζαντζής, δηλαδή κατασκευαστὴς καζανιών στὴν Κωνσταντινούπολη¹²⁰.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κάλφας (†1575) *ἦτον λεπτοουργὸς κάλφας εἰς τὸ σεράγι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ ὄλοι οἱ ἀγάδες τὸν ἔπαιρναν καὶ*

114. Βλ. λόγου χάρι γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Σερραῖο τὸ ἄρθρο τοῦ Τ. ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗ, Ἔνας νεομάρτυρας στὶς Σέρρες τοῦ β' μισοῦ τοῦ 15ου αἰ. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σερραῖος καὶ ἡ ἀκολουθία του, ἔργο τοῦ Μεγάλου Ρήτορος Μανουὴλ Κορινθίου, *Βυζαντινὰ* 16 (1991), 197-262.

115. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 186.

116. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 212.

117. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 193. Βλ. σημ. 74, ὅπου καὶ τὸ χωρίο.

118. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 169: [...] *καὶ ἦτον ἡ τέχνη του ράπτης καὶ οἱ ἄρχοντες τὸν ἔπαιρναν καὶ ὄλοι οἱ μεγιστάνοι, καὶ ἔρραπτε τὰ ροῦχα τους*. Βλ. καὶ σημ. 27, 76, 95, 184.

119. Ξενοφώντος 25, σ. 168. Βλ. καὶ τὸ χωρίο στὴν σημ. 136.

120. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 176. Βλ. τὸ χωρίο στὴν σ. 317.

ἔκτιξε τὰ παλάτια τους¹²¹, καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης (†1669) ἀπὸ τὴν Κῶ ἦταν ναύκληρος¹²².

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης (†1652) ἀπὸ τὴν Θάσο ἔμεινε ὀρφανός, καὶ λαβόντες αὐτὸ τινὲς συγγενεῖς τὸ ὑπῆγαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸ ἔδωσαν ἐνὸς χριστιανοῦ εἰς τὸν Γαλατᾶν γιὰ νὰ μάθῃ ῥαπτικὴν¹²³.

Ὁ ἅγιος Μιχαὴλ (†1544) ὑπῆρξε ἀρτοποιὸς στὴν Θεσσαλονίκη¹²⁴, χρυσοχόος στὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ ἅγιος Ἀγγελῆς (†1680)¹²⁵, καὶ ὁ ἅγιος Ζαχαρίας (†1782) ἀπὸ τὴν Ἄρτα γουναρᾶς στὸ ἐπάγγελμα, καθὼς εἶχε ἐργαστήρι γουναρικήσ τὴν Παλαιὰ Πάτρα¹²⁶.

Ὁ ὄσιος Ἰάκωβος ὁ Ἰβηροσκητιώτης (†1519/20) ὅσο ἦταν κοσμηκὸς ποίμαινε πρόβατα καὶ πουλοῦσε τὸ κρέας τοὺς στὴν Ὀθωμανικὴ αὐλὴ¹²⁷. σαμολαδάς, δηλαδὴ ἔμπορος σησαμέλαιου ἦταν ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Νίγδελης (†1726)¹²⁸, καί, ὅπως προαναφέρθηκε, χρυσοχόος ὁ ἅγιος Συμεὼν (†1653)¹²⁹.

Ἡ καταγραφή λοιπόν, τῶν ἐπαγγελμάτων τῶν νεομαρτύρων φανερώνει ὅτι τὸ φάσμα τῶν ἐπαγγελμάτων τοὺς καλύπτει ὅλη τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς τοὺς. Ἔκαναν ἀπὸ τὰ πιὸ ἀποδοτικὰ ἕως καὶ τὰ πιὸ ἀπλὰ ἐπάγγελα. Συνεπῶς, τὸ ἐπάγγελμα δὲν διαδραμάτιζε κάποιον ἰδιαίτερο ρόλο στὴν ἀπόφασή τοὺς νὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὴν πίστι τοὺς. Μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι ἓνα πολὺ καλὸ ἐπάγγελμα δὲν ἀποτελοῦσε τροχοπέδη γιὰ τὴν ἀπόφαση τῆς θυσίας τοὺς. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἄλλον ἓναν λόγο γιὰ νὰ ὑποστηριχθεῖ ὅτι ἡ θυσία τῶν νεομαρτύρων ἦταν καθαρὰ ἐσωτερικὴ τοὺς ἀνάγκη ποὺ εἶχε ἀποκλειστικὸ σκοπὸ τὴ μαρτυρία τοὺς.

121. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 171.

122. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 191.

123. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 178.

124. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 155: *Ποτὲ μὲν συντροφιαζόμενος μὲ τοὺς ψωμοπόλους, ποτὲ δὲ καθήμενος εἰς χωριστὸν ἐργαστήρι ἐψωμοπόλει, ἐσθίων τὸν ἄρτον τοῦ μὲ τὸν ἴδιόν τοῦ κόπον.*

125. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 210. Βλ. καὶ σημ. 70-71, 83, 90, 108, 154-155, 211.

126. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Μαρτύριο Ζαχαρία, 372,5-7: *ἦλθε γοῦν εἰς τὴν Παλαιὰν Πάτραν καὶ ἄνοιξεν ἐργαστήριον καὶ ἐδοῦλε τὴν τέχνην τοῦ, ἣτις ἦτον γουναρική.* Βλ. καὶ σημ. 109.

127. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 95. Βλ. τὸ χωρίο στὴ σ. 330.

128. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 223.

129. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 184. Βλ. καὶ σημ. 112.

6. ΛΑΙΚΟΙ - ΜΟΝΑΧΟΙ

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν νεομαρτύρων ποὺ ἐμπεριέχονται στὸν κώδικα 25 τῆς μονῆς Ξενοφώντος ἦταν λαϊκοί. Συγκεκριμένα οἱ 23 ἀπὸ τοὺς 34.

᾿Ωστόσο, ὑπάρχουν καὶ οἱ περιπτώσεις νεομαρτύρων ποὺ ἐκάρησαν μοναχοί, καὶ ἕνας χειροτονήθηκε ἐπίσκοπος.

Ὁ ἅγιος Δαμασκηνὸς (†1681) ἀφοῦ ἀλλαξοπίστησε γιὰ νὰ γλυτώσει τὴν αἰχμαλωσία, μόλις ἔφθασε σὲ ἀνδρική ἡλικία συνῆλθε καὶ συνειδητοποίησε τὶ εἶχε κάνει, πῆγε στὸ Ἅγιον ᾿Ορος στὴ Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου γιὰ νὰ μετανοήσει¹³⁰.

Ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ὁ Νεὸς (†1679) ἀφ' οὗ γοῦν ἔμαθε τὰ γράμματα, ἔγινε μοναχός, καὶ ὕστερον ἐχειροτονήθη καὶ ἱερεὺς· μετὰ δὲ ταῦτα ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον ᾿Ορος τοῦ Ἄθωνος, καὶ ἀγοράσας ἐν κελλίον ὑποκείμενον τῇ μονῇ τοῦ Κουτλουμουσίου, καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἔμενεν ἐν αὐτῷ μὲ ἄλλους δύο μοναχοὺς, ἐργαζόμενος τὸ μέλι τῆς ἀρετῆς¹³¹.

Τὸν μοναχικὸ βίον, ἀπὸ νεαρῆ ἡλικία καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ μαρτύριό του, ἀκολούθησε καὶ ὁ ὀσιομάρτυρας Δαμιανός (†1568)¹³², καὶ ὁ ἅγιος ἱερομάρτυρας Ζαχαρίας (†1684)¹³³ ὑπηρέτησε στὸν ἐπισκοπικὸ θρόνο τῆς Κορίνθου μέχρι καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου του¹³⁴.

130. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213: [...] ἠρνήθη, ἀλλοίμονον, τὴν πίστιν του ἵνα ἐλευθερωθῇ. Ἀφ' οὗ δὲ ἦλθεν εἰς ἡλικίαν ἀνδρικήν, ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του, καὶ συλλογίζόμενος τὸ κακὸν ὅποῦ ἔπαθεν, ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον ᾿Ορος, εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, διὰ νὰ κλαύσῃ ἐκεῖ τὸ ἀμάρτημα τῆς ἀρνήσεως, καὶ νὰ διορθωθῇ ἐκεῖ λοιπὸν ἀπελθὼν, ἐδόθη εἰς συχνὰς ἀγρυπνίας, νηστείας, χαμαικοιτείας, δάκρυα καὶ λαβῶν τὸ σχῆμα τὸ μέγα καὶ ἀγγελικόν, ἔκαμε χρόνους δώδεκα ὑποτασσόμενος τῷ αὐτοῦ γέροντι μὲ ἄκραν ὑπακοήν.

131. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 202.

132. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 153: Ἐπι νεὸς ὢν, ἐπόθησε τὴν μοναδικὴν ζωὴν, κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ [...] ἀπῆλθεν εἰς τὸ περιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθω, καὶ ἔλαβε τὸ σχῆμα ἐν τῇ σεβασίμῃ μονῇ τοῦ Φιλοθέου.

133. Βλ. ἐνδεικτικῶς ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Ἀγιολόγιον, 161. ΠΕΡΑΝΤΩΝΗΣ, Λεξικὸν Νεομαρτύρων, τ. Β', 185-186. ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, Νέον Μαρτυρολόγιον, 124-125. ΚΕΜΕΝΤΖΕΤΖΙΔΗΣ, Συναξαριστής, 414. Συλλογὴ Καισαρίου Δαπόντε, 235-236. Συλλογὴ παπα-Ἰωνᾶ, 346-347.

134. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 221: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας εἰς τὴν Κόρινθον.

Μεγαλόσχημος μοναχὸς ἐκάρη καὶ ὁ ἅγιος Ρωμανὸς (†1694) ἀπὸ τὸν ὄσιο Ἀκάκιο τὸν Καυσοκαλυβίτη¹³⁵ πρὶν ὀδηγηθεῖ στὸ μαρτύριο μοναχὸς ἐκάρη καὶ ὁ ἅγιος Θεοφάνης (†1559) ἀπὸ τὴν Καλαμάτα¹³⁶.

Ὁ ὄσιος Ἰάκωβος ὁ Ἰβηροσκητιώτης (†1519/20) ἐξομολογήθηκε στὸν πατριάρχη Νήφωνα Β΄ καὶ ὠφελημένος ψυχικὰ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ πατριάρχη κατανόησε τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἔτσι, μοίρασε τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς πτωχοὺς καὶ ἐγίνε μοναχός¹³⁷.

Ἀπὸ μικρὴ ἡλικία θέλησε νὰ καρεῖ μοναχὸς καὶ ὁ ὄσιος Γαβριὴλ (†1676) ποὺ μαρτύρησε στὴν Κωνσταντινούπολη¹³⁸ τέλος, μοναχοὶ ἐκάρησαν ὁ ἅγιος Παχώμιος (†1730) ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Νικόδημος (†1722), παρόλο ποὺ ὑπῆρξε προηγουμένως νυμφευμένος¹³⁹.

Συνεπῶς, 23 λαϊκοί, 9 μοναχοί, ἕνας ἐπίσκοπος καὶ ἕνας μοναχός, ὁ ὁποῖος δὲν μαρτύρησε (πρόκειται γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωακείμ)¹⁴⁰, συνθέτουν τὸ πάνθεον τῆς νεομαρτυρικῆς συλλογῆς τοῦ Ξενοφωντινοῦ κώδικα 25. Μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι ἡ ἀναλογία εἶναι δυσανάλογη ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν, ἀφοῦ ἡ διαφορὰ μεταξὺ λαϊκῶν καὶ μοναχῶν εἶναι πολὺ μεγάλη. Ὅμως ἐδῶ καταφαίνεται ἕνα ἄλλο στοιχεῖο, ὅτι δηλαδὴ δὲν χρειαζόταν κάποιος νὰ εἶναι μοναχὸς γιὰ νὰ πεθάνει γιὰ τὴν πίστη του. Ἐφθανε ἡ διάθεσή του. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ τὸ ὅτι ἐμφανίζονται 9 μοναχοὶ ποὺ

135. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 243.

136. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 168: [...] ἐμαρτύρησεν ὁ Θεοφάνης, ὅστις ἦτον ἀτζαμόγλανον, καὶ ὕστερον μετενόησε καὶ ἐγίνε καλόγηρος. Βλ. καὶ σημ. 116. Ὁ τύπος ἀτζαμόγλανον ὡς μεταγραφή τοῦ *acem oglan*, γενίτσαρος στὸ πρῶτο στάδιο τῆς ἐκπαίδευσης, ὑποψήφιοι γενίτσαροι κατὰ τὸν Ἀπ. Βακαλόπουλο. *Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ*, τομ. Β΄, *Τουρκοκρατία 1453-1669*, Θεσσαλονίκη 1964, 257.

137. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 98: [...] ἀλλὰ καθὼς εἶχε πόθον διὰ νὰ συνάξῃ τὰ χρήματα, ἔτξι πάλιν ἐβιάζετο νὰ τὰ σκοπίσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς, καὶ προφητικῶς εἰπεῖν, ἐσκορίσεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ διεσκορίσεν ὄλον τὸν πλοῦτον του, χιλιάδας οὔσας τριακοσίας εἶτα ἠβουλήθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθω, νὰ εἰδῇ τὰ ἐκεῖσε μοναστήρια καὶ ἀσκητάς, ὅπερ καὶ ἐτελείωσεν. Ἀπελθὼν οὖν καὶ προσκυνήσας τὰ μοναστήρια, ἐκ τῆς θεωρίας τὴν ὠφέλειαν ἐκαρπώσατο ὕστερον πρὸς τὴν τοῦ Δοχειαρίου μονὴν ἔμεινε, καὶ ἐνεδύθη τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα. Βλ. καὶ σημ. 110.

138. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 200: [...] ἐγίνε δὲ μοναχὸς ἐκ νεαρῶς του ἡλικίας, καὶ διάγων σωφρόνως καὶ ἐναρέτως, ἔφθασεν εἰς ἔφεισιν μαρτυρικοῦ στεφάνου.

139. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 261, 250. Βλ. καὶ σημ. 68, 153.

140. Βλ. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 264-272.

θυσιάζονται δείχνει τὸν μεγάλο ἀριθμὸ τῶν μοναχῶν ποὺ ὑπέστη τὴ μαρτυρικὴ θυσία ὄχι ἀπλᾶ γιὰ τὴν πίστη τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ σχῆμα τους. Εἶναι ἀξιοσημείωτο τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν διστάζει νὰ δεχθεῖ στοὺς κόλπους της καὶ ἀρνησιχριστοὺς¹⁴¹ ποὺ μετανοοῦν πραγματικὰ καὶ μάλιστα νὰ τοὺς ἐντάξει στὴν τάξη τῶν μοναχῶν ἀποδεχόμενη τὴν πλήρη καὶ εἰλικρινή τους μετάνοια.

7. ΜΑΡΤΥΡΙΟ

Ἐνας παράγοντας στὸν ὁποῖο ἀξίζει νὰ γίνεῖ ἀναφορὰ εἶναι τὸ πῶς ὀδηγήθηκαν στὸ μαρτύριο οἱ νεομάρτυρες ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐξεταζόμενη συλλογή.

Ἐπάρχουν οἱ νεομάρτυρες ποὺ ἐξώμοσαν καὶ στὴ συνέχεια μετάνοησαν καὶ ὀδηγήθηκαν στὸ μαρτύριο οἰκειοθελῶς.

Στὴν κατηγορία τῶν ἀρνησιχριστῶν ἀνήκει ὁ ἅγιος Δαμασκηνός (†1681), ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ εὐσεβῆ οἰκογένεια, ὅμως ὅταν ἔμεινε ὀρφανὸς ἔκανε ἄστατο βίο¹⁴². Γι' αὐτὸν τὸν λόγο συνελήφθη ἀπὸ τοὺς δυνάστες γιὰ κάποιο παράπτωμα καὶ ἠρνήθη, ἀλλοίμονον, τὴν πίστιν του ἵνα ἐλευθερωθῇ¹⁴³. Ὅταν ὅμως ἔφθασε σὲ ἀνδρική ἡλικία συνειδητοποίησε τὸ λάθος του καὶ μετανοιώνοντας, πῆγε στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὴ Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, γιὰ νὰ ἐξιλεωθεῖ¹⁴⁴. Ἐκάρη μοναχός, μὲ 12 χρόνια ἄκρα ὑπακοῆ ὡς ὑποτακτικὸς στὸν γέροντά του, καὶ ξεπέρασε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς ἐποχῆς του στὴν ἀρετή. Ὡστόσο, δὲν εἶχε ἀνάπαυση θεωρῶντας ὡς τίποτα ὄλους τοὺς ἀσκητικοὺς πόνους καὶ ἰδρώτες μπροστὰ στὸ ἀμάρτημα τῆς ἀρνήσεώς του¹⁴⁵. Ἔτσι, δὲν ἀνέπαυε τὸν λογισμόν του μὲ ἄλλο, παρὰ νὰ κάμῃ τρόπον νὰ ὁμολογήσῃ ἐπὶ κριτηρίου αὐτὸν ποὺ ἠρνήθη, καὶ νὰ θανατωθῇ¹⁴⁶. Φανέρωσε τὸν πόθο του στὸν πατριάρχη, ποὺ τοῦ εἶπε νὰ κάνει ὅ,τι τὸν φωτίσει ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ σὲ ἓνα μοναχὸ τῆς Λαύρας, ποὺ τὸν ἐνδυνάμωσε λέγοντάς του νὰ κάνει τὸν πόθο του πράξη καὶ ἔτσι νὰ συγκαταλεχθεῖ ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς μάρτυρες¹⁴⁷.

141. Βλ. παραπάνω σημ. 13.

142. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213.

143. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213.

144. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213.

145. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 214.

146. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 214.

147. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 214.

Τότε ο Δαμασκηνός πήγε στον Γαλατά, όπου όμολόγησε την πίστη του μπροστά στους Τούρκους, αφού τους προκάλεσε, και έτσι οδηγήθηκε στο μαρτύριο¹⁴⁸.

Άλλη περίπτωση έξωμότη: πρόκειται για τον άγιο Θεοφάνη (†1559) από την Καλαμάτα. Ο άγιος ήταν «άτzaamόγλανον» αλλά ύστερα μετανόησε και έγινε καλόγηρος. Οί Τούρκοι μόλις τὸ ἔμαθαν τὸν ἔδειραν ἄσπλαγχνα καὶ τοῦ ἔβγαλαν λωρίδες ἀπὸ τὸ σῶμα του. Ἐπειτα, τὸν σταύρωσαν, τοῦ ἔκοψαν τὰ αὐτιά καὶ τὴ μύτη, τὸν ἔβαλαν στὰ τσιγγέλια καὶ ἔτσι παρέδωσε τὴν ψυχὴ του στὸν Θεό¹⁴⁹.

Σὲ αὐτὴ τὴν κατηγορία ἀνήκει καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ναύκληρος (†1669). *Οἱ Ἀγαρηνοὶ τὸν ἐμάγευσαν, καὶ ἐγένεν ἕξω ἀπὸ τὸν νοῦν του, καὶ ἔτξι τὸν ἔκαμαν Τούρκον*¹⁵⁰. Σὲ λίγες μέρες ὁμως *θειῶ ἐλέει, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν του. Βλέπων οὖν, τὸν ἑαυτὸν του εἰς σχῆμα τούρκικον καὶ περιτιμημένον, ἐλυπήθη ἐννοήσας τὸ κακὸν ὁποῦ ἔπαθε ὅθεν ῥίπτει τὸ ἄσπρο σαρίκι ὁποῦ ἐφόρει εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐνδύεται τὰ πρῶτα του χριστιανικὰ φορέματα*¹⁵¹. Οἱ Τούρκοι βλέποντάς τον ἔτρεξαν σὰν θηρία ἀνήμερα καταπάνω του καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδειραν ἄσπλαγχνα, τὸν ἔβαλαν στὴ φυλακὴ καὶ προσπαθοῦσαν μὲ διάφορους τρόπους νὰ τὸν γυρίσουν πάλι στὴν πίστη τους πότε μὲ φοβέρες καὶ πότε μὲ ταξίματα. Ὁ ἅγιος ὁμως ἔμεινε σταθερὸς στὴν πίστη του καὶ ἔτσι οδηγήθηκε στο μαρτύριο¹⁵².

Ἄξια ἀναφορᾶς εἶναι καὶ ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Νικοδήμου (†1722) ποὺ γιὰ ἄγνωστους λόγους δελεάσθηκε καὶ ἀρνήθηκε τὴν πίστη του στὸν Χριστό. Στὴ συνέχεια ὁμως μετέβη στὸ Ἅγιον Ὅρος νὰ παραλάβει τὸν χριστιανὸ γιουὸ του καὶ ἐκεῖ μετανόησε, ἐκάρη μοναχὸς καὶ στὴ συνέχεια ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του τὸ Ἐλμπασάν, ὅπου ὁμολόγησε τὴν πίστη του στὸν Χριστὸ καὶ μαρτύρησε¹⁵³.

Ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Ἀγγελῆ (†1680) εἶναι ἀξιομνημόνευτη, διότι ὁ ἅγιος κατηγορήθηκε ὅτι τούρκευσε, *Ἐπῆγεν οὖν ὁ εὐλογημένος Ἀγγελῆς ὁμοῦ μὲ ἄλλους χριστιανοὺς ἐκεῖ εἰς τὴν πανήγυριν· ἐκεῖ εὐρέθησαν καὶ*

148. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 215-218. Βλ. καὶ σημ. 62-63.

149. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 168. Βλ. καὶ σημ. 30.

150. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 191.

151. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 191.

152. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 191-192. Βλ. καὶ σημ. 66-67.

153. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 249-253. Βλ. καὶ σημ. 68-69, 139.

μερικοί Τούρκοι γυρισμένοι ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, οἱ ὅποιοι τρώγοντες καὶ πίνοντες ἄρχισαν νὰ παίξουν μὲ τοὺς Χριστιανούς, παίρνοντας δηλαδὴ τὰς σκούφιὰς τους καὶ φορῶντας αὐτάς, καὶ δίδοντες τὰ φακιολία τους, διὰ νὰ φοροῦν οἱ Χριστιανοί, καὶ ὄντες μεθυσμένοι ἐσηκώθησαν καὶ ἐχόρευον καὶ ἐκτύπουν τὰς χεῖρας¹⁵⁴. Τότε οἱ Τούρκοι θεώρησαν ὅτι μὲ αὐτὴ του τὴν πράξι ἀρνήθηκε τὸν Χριστὸ καὶ ἀποδέχθηκε τὸν μουσουλμανισμό. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο τοῦ ἀσκούσαν πίεση νὰ ἐξισλαμιστεῖ. Ὁ μάρτυρας δὲν ἐνέδωσε στὶς πιέσεις τῶν Τούρκων, ἐπέμεινε ὅτι εἶναι χριστιανὸς καὶ ἔτσι ὁδηγήθηκε στὸ μαρτύριο¹⁵⁵.

Στὴν κατηγορία τῶν ἀρνησιχρίστων συγκαταλέγεται καὶ ὁ νεομάρτυρας Ζαχαρίας (†1782) ἀπὸ τὴν Ἄρτα. [...] ὁ ὅποιος διὰ κάποιον συμβεβηκός, ἠρνήσατο τὸν Χριστὸν ἤλθε γοῦν εἰς τὴν Παλαιὰν Πάτραν, καὶ ἀνοιξεν ἐργαστήριον, καὶ ἐδούλευε τὴν τέχνην του, ἣτις ἦτον γουναρική· εἶχε δὲ κρυφίως τὸ βιβλίον τὸ ὀνομαζόμενον Ἰαμαρτωλῶν Σωτηρία, καὶ ἀνεγίνωσκε συνεχῶς, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἐλάμβανε πολλὴν μετάνοιαν καὶ κλαίων ἐξήτα ἀπὸ τὸν Θεὸν χάριν διὰ νὰ ἐπιτύχη τῆς σωτηρίας του [...] Τοῦτος πηγαίνει ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εἰς τὸν ἀρχιερέα τοῦ τόπου, Γρηγόριον τοῦνομα, διὰ νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν ἁμαρτίαν του, καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ, ὅτι ἀποφάσισε διὰ νὰ παρῶρησιασθῇ εἰς τὸν κριτὴν νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν¹⁵⁶. Ἀφοῦ ἐπέμεινε ἀρεκτὰ καὶ πῆρε τὴν εὐλογία τοῦ πνευματικοῦ του, πῆγε στὸ ἐργαστήριό του, πούλησε τὰ ὑπάρχοντά του, μοίρασε τὰ χρήματά του στοὺς φτωχοὺς, πῆγε στὸ σπίτι τοῦ κριτῆ πὸν ἦταν παλαιὸς γνῶριμος καὶ ὁμολόγησε ἐνώπιόν του τὴν πίστιν του στὸν Χριστό. Παρὰ τίς κολακεῖες, ἐκεῖνος ἐπέμεινε σθεναρὰ στὴν ὁμολογία του. Ἔτσι τὸν ἔκλεισαν στὴ φυλακὴ καὶ τὸν βασάνισαν γιὰ πολλὰς ἡμέρας. Ὑστερα ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια παρέδωσε τὸ πνεῦμα του στὸν Θεό¹⁵⁷.

Τὸν Χριστὸ ἐνώπιον τῶν Τούρκων φαίνεται ὅτι ἀρνήθηκε καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ Ρῶσος (†1683) σὲ μία στιγμὴ ἀδύναμη γι' αὐτόν. Μετὰ καιρὸν συνέβη αὐτῷ ἐπιληψία νόσος χρονίζοντος δὲ τοῦ πάθους, καὶ ὁσμέραι παραφρονοῦντος τοῦ Παύλου, ἐστοχάσθη ἡ σύζυγός του, μὲ

154. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 210.

155. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 211-213. Βλ. καὶ σημ. 70-71.

156. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Μαρτύριο Ζαχαρία, 372, 5-15.

157. ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Μαρτύριο Ζαχαρία, 372-376. Βλ. καὶ σημ. 39-40.

συμβουλή τῶν γειτόνων, νὰ τὸν ὑπάγουν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, ἐπονομαζόμενον τοῦ Μουγλουνίου [...] ὅθεν οἱ βαστάζοντες, ἐνίοτε τὸν ὑπήγαιναν καὶ βαστακτόν εἰς τὸν δρόμον δὲ τοὺς ὑπήντησαν Ἀγαρηνοὶ καὶ τοὺς ἠρώτησαν, τί ἔχει ὁ ἄνθρωπος αὐτός; Ὁ δὲ Παῦλος ὡς ἔξω νοός, καὶ τάχα ζητῶν βοήθειαν, ἄρχισε νὰ φωνάξη: «Τοῦρκος εἶμαι καὶ Τοῦρκος ἔγινα»¹⁵⁸. Οἱ Τοῦρκοι ἀνέφεραν τὰ ὅσα συνέβησαν στὸν βεζίρη καὶ ἐκεῖνος διέταξε τὴ σύλληψη τοῦ μάρτυρα καὶ τῶν ἱερέων τοῦ ναοῦ. Ὅταν ὁ Παῦλος συνήλθε ἀπὸ τὴν κρίση ἐπιληψίας, τὸν ὀδήγησαν ἐνώπιον τοῦ ἄρχοντα, ποὺ τοῦ ζήτησε νὰ γίνεῖ μουσουλμάνος, ἀφοῦ τοῦ ὑποσχέθηκε πλοῦτο καὶ τιμὲς ἀλλὰ τὸν ἀπείλησε καὶ μὲ βασανιστήρια καὶ θάνατο σὲ περίπτωση ποὺ δὲν δεχθεῖ τὴν πρόταση αὐτή. Ὁ μάρτυρας, τὸν ὁποῖο ἐνίσχυε καὶ ἡ γυναῖκα του, ὁμολόγησε τὴ χριστιανικὴ του πίστη. Ὑστερα ἀπὸ φυλάκιση καὶ φρικτὰ βασανιστήρια, ὀδηγήθηκε στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του, ὅπου τὸν καρατόμησαν¹⁵⁹.

Ὡς ἀρνησίσχιστο κατηγοροῦν οἱ Τοῦρκοι τὸν ἅγιο Σταμάτιο (†1680) ἐνώπιον τοῦ βεζίρη. Ὁ μάρτυρας ἀρνεῖται τὴν κατηγορία καὶ ὁμολογεῖ τὴν πίστη του στὸν Χριστό. Ἔτσι ὀδηγεῖται στὸ μαρτύριο¹⁶⁰.

Ἐπάρχει καὶ ἡ κατηγορία τῶν νεομαρτύρων ποὺ ἐξισλαμίστηκαν μὲ τὴ βία.

Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ ὁ ἅγιος Μάρκος ὁ Κρής (†1643). Σύμφωνα μὲ τὸν βιογράφο του ἦταν νέος καὶ ὁμορφος καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν τούρκευσαν μὲ τὴ βία. Ἐκεῖνος ὅμως ἐπιθυμοῦσε νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὸν Χριστό, ὅπως καὶ ἔγινε στὶς 14 Μαΐου τοῦ 1643 στὴν Σμύρνη¹⁶¹.

Τὸν ἅγιο Ἀναστάσιο (†1655) ἐξισλάμισαν οἱ Τοῦρκοι ἐνῶ βρισκόταν σὲ σύγχυση λόγῳ μαγείας. Συγκεκριμένα, ὁ μάρτυρας ἀρραβωνιάστηκε μίᾳ κοπέλα, τῆς ὁποίας ὅταν ἔμαθε τὰ σφάλματα, τὴν ἐγκατέλειψε. Οἱ

158. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 218-219. Γιὰ τὴν Παναγία τοῦ «Μουγλουνίου», ἢ Μουχλιώτισσα, βλ. Χ. ΜΠΟΥΡΑΣ, Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Παναγίας τοῦ Μουχλίου στὴν Κωνσταντινούπολη, ΔΧΑΕ 26 (2005), 35-50, ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία.

159. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 219-221. Βλ. καὶ σημμ. 43, 85, 91, 158.

160. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 208: *Τινὲς δὲ Τοῦρκοι φίλοι ἐκεῖνου τοῦ ἀδικητοῦ, ἄρπαξαν τὸν Σταμάτιν, καὶ τὸν ὑπήγαν ἐμπρὸς εἰς τὸν βεζίρη, καὶ ἐμαρτύρησαν, ὅτι ὄντες μίαν φορὰν εἰς τὸν Βόλον, εἶδον αὐτὸν ὅπου ἔγινε Τοῦρκος, καὶ ἰδὼν τῶρα ὁποῦ παρόρησιάζεται χριστιανὸς πάλιν. Βλ. καὶ σημμ. 46.*

161. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 174: *... καὶ μὲ τὸ νὰ ἦτον νέος πολλὰ εὔμορφος, τὸν ἐπήραν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὸν ἐτούρκισαν δυναστικῶς. Βλ. καὶ σημμ. 14-17.*

δὲ συγγενεῖς τῆς κόρης τοῦ ἔκαμαν μάγια διὰ νὰ τὴν ἀγαπήσῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ. Εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐνήργησαν τὰ μαγικά, καὶ εὐγῆκεν ἀπὸ τὸν νοῦν του, καὶ ἐπεριπάτει ἔνθα κάκει· ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ Ἀγαρηνοὶ ἔτξι τρελλὸν τὸν ἐτούρκισαν¹⁶². Ἐκεῖνος ὁμως ὅταν συνῆλθε, ὁμολόγησε τὴν πίστη του στὸν Χριστὸ καὶ ἀκολούθησε τὸν δρόμο τοῦ μαρτυρίου.

Σὲ ἀκούσιο ἐξισλαμισμὸ ὁδηγήθηκε καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καρπενησιώτης (†1672). Σύμφωνα μὲ τὴ βιογραφία του μόλις ἔγινε 15 ἐτῶν ὁ πατέρας του τὸν πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἐκεῖ ἐργάστηκε στὸ παντοπωλεῖο τους¹⁶³. Εἶχε ἓναν Τοῦρκο κουρέα γείτονα καὶ θέλησε ὁ νεαρὸς Νικόλαος νὰ μάθει ἀπὸ αὐτὸν τὴν τουρκικὴ γλῶσσα. Ὁ Νικόλαος μάθαινε πολὺ γρήγορα τὴ γλῶσσα καὶ ὁ Τοῦρκος δάσκαλός του φθόνησε τὴν ἐξυπνάδα του καὶ θέλησε νὰ τὸν ἐξισλαμίσει μὲ δόλιο τρόπο¹⁶⁴. Πιάνει λοιπὸν ὁ κατάρατος χαρτὶ καὶ γράφει τὸ σαλαβάτι τους, ἦτοι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς τους· ἐλθὼν δὲ ὁ νέος νὰ πάρῃ μάθημα, τοῦ δίδει ἐκεῖνο τὸ χαρτί, καὶ τοῦ λέγει: «Διάβασε τοῦτον τὸν τεσκερέν» λαβὼν οὖν ὁ νέος ἐδιάβασεν ἐνώπιον ἐκείνων τῶν Γιανιτζάρων τὸν τεσκερέν, χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ ὅτι εἶναι τὸ σαλαβάτι τους. Τότε εὐθὺς ἐκεῖνοι οἱ Γιανιτζαροὶ, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ μπαρμπέρη, ἄρπαξαν τὸν νέον, καὶ φωνάζοντες ἔλεγον: «Τοῦρκος ἔγινε Νικόλα. Τὸ σαλαβάτι μας ἐδιάβασες». Ὁ δὲ νέος ἐκπλαγείς εἰς τὸ τέχνασμα τοῦ ἔλεγε: «Χριστιανὸς εἶμαι, καὶ ὄχι καθὼς ἐσεῖς λέγετε, διότι ἐγὼ ὄ,τι μάθημα μοῦ δώσει ὁ διδάσκαλός μου νὰ τὸ διαβάσω θέλω»¹⁶⁵. Ἔτσι, τὸν ὁδήγησαν στὸν καϊμακάμη, τοῦ ἔκαναν περιτομὴ μὲ τὴ βία ἀλλὰ ὁ ἅγιος ἐπέμενε ὅτι εἶναι χριστιανός. Ἔπειτα, μετὰ ἀπὸ διάφορα βασανιστήρια τὸν ὁδήγησαν σὲ μαρτυρικὸ θάνατο.

Τέλος, ὁ ἅγιος Νικόλαος ὁ Καραμάνος (†1657) πρὶν ὁδηγηθεῖ στὸ μαρτύριο περιετιμήθη, ἐπειδὴ κάποτε οὗτος ὁ εὐλογημένος εὐρισκόμενος εἰς θυμὸν διὰ τινὰ ὑπόθεσιν, εἶπε νὰ γίνῃ Τοῦρκος¹⁶⁶. Μόλις τὸ ἄκουσαν οἱ Τοῦρκοὶ τὸν ἄρπαξαν καὶ τὸν πῆγαν στὸν κριτὴ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ ἅγιος ἐπέμενε ὅτι εἶναι χριστιανός καὶ ἔτσι ὁ κριτὴς διέταξε νὰ τοῦ κάνουν περιτομὴ μὲ τὴ βία¹⁶⁷.

162. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 186. Βλ. καὶ σημ. 61.

163. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 193.

164. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 194.

165. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 194. Βλ. καὶ σημ. 21.

166. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 187.

167. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 188. Βλ. καὶ σημ. 105, 166, 212.

Ὡστόσο, ὑπάρχει καὶ ἡ κατηγορία νεομαρτύρων ποὺ ὁμολόγησαν τὴν πίστιν τοὺς στὸν Χριστὸ ἐνώπιον τῶν Τούρκων καὶ προσήλθαν στὸ μαρτύριο αὐτοβούλως.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ ἱερομάρτυρα Κυπριανοῦ τοῦ Νέου (†1679). Ὁ Κυπριανὸς γεννήθηκε ἀπὸ χριστιανοὺς γονεῖς καὶ ἔτσι μεγάλωσε μὲ χριστιανοπρέπεια, ἔγινε μοναχὸς καὶ ἀξιώθηκε τοῦ χαρίσματος τῆς ἱεροσύνης. Μετέβη στὸ Ἅγιον Ὅρος, ὅπου διέπρεψε στὴν ἀρετὴ¹⁶⁸. Ἄλλ' ὁ θεῖος Κυπριανὸς ἐδοκίμαζεν ὑπερβολικὸν ἔρωτα εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ σχεδὸν ἀπαυστον, ὅθεν εὐγαίνει ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος, πηγαίνει εἰς τὴν Θεσσαλονίκη, παρῶρσιάζεται εἰς τὸν κριτὴν τῶν Τούρκων, λεγόμενον παρ' αὐτοῖς κατὴν καὶ παρότρυνε καὶ τὸν ἴδιο τὸν κριτὴ νὰ ἀρνηθεῖ τὴν ψεύτικη θρησκεία του καὶ νὰ ἀκολουθήσει τὸν Χριστό, τὸν μόνον ἀληθινὸ Θεό¹⁶⁹. Οἱ Τοῦρκοι τὸν πέρασαν γιὰ τρελὸ καὶ τὸν ἔδιωξαν μὲ τὴ βία ἀπὸ τὸ κριτήριον. Ὅμως ὁ ἀένναος πόθος τοῦ μαρτυρίου τὸν ὀδήγησε στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ πῆγε στὸ παλάτι καὶ κήρυξε ἐνώπιον τοῦ βεζίρη μὲ τὴν ἴδια τόλμη τὸν Χριστό. Ὁ ἄρχοντας ἐπειδὴ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν παρασύρει στὸν μουσουλμανισμό, τὸν παρέδωσε στὸν μουφτή, ἐνώπιον τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ Κυπριανὸς ὁμολόγησε καὶ πάλι τὴν ἀγάπην του στὸν Χριστὸ καὶ ἔψεξε τὴ μουσουλμανικὴ πίστιν. Ἔτσι, ὀδηγήθηκε στὸ Φανάρι, ὅπου τὸν ἀποκεφάλισαν καὶ ἔτσι ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου¹⁷⁰.

Σὲ αὐτὴ τὴν κατηγορία μπορεῖ νὰ ἐνταχθεῖ καὶ ὁ ἅγιος Μιχαὴλ ὁ Μαυροδῆς (†1544). Ὁ ἅγιος κάποια μέρα ἐπέπληξε ἓνα μουσουλμανόπαιδο, ποὺ εἶχε ἔρθει στὸ ἀρτοποιεῖο ποὺ ἐργαζόταν, γιὰ νὰ πάρει ψωμί. Ὁ Μιχαὴλ προσπάθησε νὰ τὸν κατηχήσει, ἀλλὰ μάταια, ἀφοῦ ὁ μικρὸς κατέφυγε σὲ διερχόμενον νομοδιδάσκαλο¹⁷¹. Ἔτσι, ὁ ἅγιος ὀδηγήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς στὸν κριτὴ, στὸν ὁποῖον ἀφοῦ μίλησε μὲ θάρρος, προσπάθησε καὶ νὰ τὸν κατηχήσει παρουσιάζοντας μάλιστα μεγάλη θεολογικὴ δεινότητα. Ὁ κριτὴς τὸν ἀπειλήσε μὲ θάνατον στὴν πυρὰ, ἀλλὰ ὁ Μιχαὴλ προσφέρθηκε νὰ δώσει ὁ ἴδιος τὰ χρήματα ποὺ ἀντιστοιχοῦσαν

168. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 202.

169. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 203.

170. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 204-207. Βλ. καὶ σημ. 19.

171. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 156-157.

στήν ἀξία τῶν ξύλων γιὰ τὴν πυρά¹⁷². Ἐπιπροσθέτως, ἔφτυσε τόσο τὸν κριτὴ ὅσο καὶ τὸ πρακτικὸ τῆς ὁμολογίας του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγηθεῖ στὴ φυλακὴ, ὅπου βρῆκε συμπαραστάτες πολλοὺς ποὺ τὸν ἐπισκέπτονταν καὶ τὸν ἐνίσχυαν στὸ μαρτύριο. Ὁ Μιχαὴλ ὁμῶς τοὺς παρηγοροῦσε, ἀφοῦ διακατεχόταν ἀπὸ θεῖο ζῆλο. Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ πολλὰ βασανιστήρια, ὀδηγήθηκε πάλι στὸν κριτὴ, ποὺ μάταια προσπάθησε νὰ τὸν μεταπείσει. Ἔτσι, παρέδωσαν τὸν ἅγιο στὴν πυρὰ μπροστὰ στὰ μάτια μεγάλου πλήθους χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ μουσουλμάνων¹⁷³.

Στὸ μαρτύριο ὀδηγήθηκε αὐτοβούλως καὶ ὁ ὅσιος Γαβριὴλ (†1676). Συγκεκριμένα, Ἔγινε δὲ μοναχὸς ἐκ νεαρᾶς του ἡλικίας, καὶ διάγων σωφρόνως καὶ ἐναρέτως, ἔφθασεν εἰς ἔφεσιν μαρτυρικοῦ στεφάνου¹⁷⁴. Μόλις ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολη ἔγινε κρᾶχτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐνῶ πλησίαζε ἡ μεγάλη νηστεία τοῦ Πάσχα, σκεφτόταν μὲ ποιὸ τρόπο νὰ μαρτυρήσει. Ὅταν ἀπήντησε δὲ αὐτὸν ἓνας Ἀγαρηνός, καὶ κατὰ τὴν συνηθισμένην τους βαρβαρότητα, ἔσπρωξε τὸν Γαβριὴλ μὲ ὀργὴν, ὡς τάχα μὴ παραμερήσαντα διὰ νὰ ἀπεράσῃ εὐκόλως. Ὁ δὲ Γαβριὴλ ἀντέσπρωξεν αὐτόν, ὑβρίσας καὶ τὴν πίστιν του. Ταῦτα βλέποντες καὶ ἀκούοντες ἄλλοι Ἀγαρηνοί, ἔτρεξαν κατ' ἐπάνω τοῦ μάρτυρος, καὶ δέροντες καὶ σπρώχνοντες, τὸν ἔφεραν εἰς τὸν κριτὴν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδιηγῆθησαν τὰ συμβάντα¹⁷⁵. Ἐπειτα παραπέμφθηκε στὸν καϊμακάμη, ὁ ὁποῖος τοῦ ζήτησε νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ ἀλλὰ ὁ ἅγιος μὲ σθένος ἀρνήθηκε καὶ στὴ συνέχεια ὁμολόγησε τὴν πίστιν του στὸν Χριστό. Τότε ὁ καϊμακάμης ἐτράπη ἀπὸ τὸ ἰλαρὸν εἰς ὀργὴν, καὶ εἶπε μὲ θυμὸν εἰς τὸν ἔπαρχον «Ἐπαρέ τον καὶ δός του τὸν θάνατον διὰ ξίφους»¹⁷⁶.

Τέλος, στὸ μαρτύριο ὀδηγήθηκε μὲ τὴ θέλησή του καὶ ὁ ἅγιος Ρωμανὸς (†1694). Συγκεκριμένα, προκάλεσε τοὺς Τούρκους πιάνοντας ἓνα σκυλάκι, τὸ ὁποῖο ἔδεσε μὲ τὴ ζώνη του καὶ τό ἔσερνε μέσα στὸ

172. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 162: Ὁ δὲ μάρτυς ἔκραξε μεγαλοφώνως καὶ εἶπε «Πιστεύω εἰς τὸν Κύριον μου Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις εἶναι Θεὸς ἀληθινός, καὶ ποιητὴς καὶ πλάστης μου, καὶ εἶμαι ἔτοιμος, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ ὑπομείνω μυρίους βασάνους διὰ τὴν ἀγάπην του. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τὰ δικά μου ἄσπρα ἀγοράσατε τὰ ξύλα εἰς τὸ νὰ μὲ καύσητε, ὅτι δὲν θέλω ἀπὸ τὰ ἐδικά σας νὰ προσφερθῶ θυσία εἰς τὸν Θεόν μου».

173. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 168. Βλ. καὶ σημ. 37-38.

174. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 200.

175. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 200.

176. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 201. Βλ. καὶ σημ. 49, 51.

παζάρι. Όταν οι Άγαρρηνοί αναρωτήθηκαν για ποιο λόγο σέρνει έτσι το σκυλάκι εκείνος τους απάντησε: «Για να τον τρέφω, καθώς οι Χριστιανοί τρέφουν εσάς τους άσεβεις». Τότε αυτοί άμέσως τον όδηγησαν στον βεζίρη, ό οποίος με τη σειρά του τον παρέδωσε στους βασανιστές. Αυτοί τότε τον έριξαν άρχικα σ' ένα ξεροπήγαδο, όπου έμεινε άσιτος για σαράντα όλόκληρες ήμέρες. Έπειτα τον έβγαλαν και άρχιζαν να τον βασανίζουν παντοιοτρόπως. Παρ' όλα αυτά όμως δεν κατάφεραν τον σκοπό τους να τον πείσουν δηλαδή να έξωμόσει. Τέλος, ό βεζίρης, άποφάσισε τη θανάτωσή του. Συνέβη δέ, κατά το μεσημέρι που περνούσε ή μαρτυρική πομπή έξω από ένα τζαμί, ένας χότζας που βρισκόταν πάνω στο μιναρέ, να άρχίζει να έξυμνεί τον ψευδοπροφήτη του. Κοιτάζοντάς τον τότε ό άγιος τον έφτυσε. Και άμέσως οι δήμιοι του έκοψαν τη γλώσσα, την όποία μάλιστα έβγαλε με προθυμία ό ίδιος. Στη συνέχεια, φθάνοντας στον τόπο της καταδίκης, εύχαρίστησε τον Θεό και υπέστη τον μαρτυρικό θάνατο την δεκάτη ένατη Ιανουαρίου του έτους 1694¹⁷⁷.

Υπάρχει και ή ομάδα των νεομαρτύρων που αντίστάθηκαν στη θέληση και στις όρέξεις των Τούρκων και έτσι όδηγήθηκαν στο μαρτύριο: Την άγία Κυράννα (†1751) την έρωτεύτηκε ένας Άγαρρηνός από το τάγμα των Γιανιτζάρων, και ήτον εις το χωρίον της κόρης σουμπασης, ήτοι συνάκτης των άθηντικων εισοδημάτων τουτος έτρώθη δια την κόρην σατανικόν έρωτα. Άρχισεν ούν ό μαρτός να κολακεύη την κόρην, μα δεν έκαμε τον σκοπόν του ύστερον της υπέσχετο άργύρια όσα θέλει να της χαρίση, και όουχα πολύτιμα να της κάμη, εάν στέρξη να την μιάνη, εάν δέ ού, έλεγε να της κάμη παιδείας μεγάλας και θάνατον. Η δέ κόρη έχουσα τον πόθον της και έρωτα εις Χριστόν, ως ούδέν έφρόντιζε τόσον τας ύποσχέσεις και τα δώρα του, ώσαν και τους φοβερισμούς του· ιδών ούν ό κατάρατος ότι δεν κατορθώνει τον σκοπόν του, εύγάζει τινάς Άγαρρηνούς του ίδιου τάγματος ψευδομάρτυρας, άρπάζουν την κόρην έξαφνα, την υπάγουν εις τον κριτήν της Θεσσαλονίκης, λέγοντες ότι είπε να τον πάρη άνδρα και να έλθη εις την πίστιν μας¹⁷⁸. Η άγία άρνήθηκε όλα αυτά, και συνέχισε να όμολογεί την πίστη της παρὰ τα φορικτά βασανιστήρια που της έκαναν μέχρι τον μαρτυρικό θάνατό της.

177. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 243-246. Βλ. και σημ. 54-55.

178. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 224. Βλ. και σημ. 58-59.

Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος (†1670) ἀπὸ τὴν Κίο ἀνήκε στοὺς πλούσιους τῆς περιοχῆς του, μὲ σημαντικὴ κοινωνικὴ θέση, μορφωμένος καὶ ἐνάρετος χριστιανός. Στὰ χρόνια του ἐπιβλήθηκε στὴν περιοχὴ του ὑψηλὴ φορολογία, ποὺ δὲν ἄντεχε ὁ χριστιανικὸς λαός. Ὁ μάρτυρας ἔκανε ἀγωγή ἐναντίον τῶν Τούρκων κατοίκων τῆς Κίου, ὥστε νὰ συμβάλουν καὶ αὐτοὶ στὴν πληρωμὴ τοῦ φόρου¹⁷⁹. *Οἱ δὲ Τούρκοι βλέποντες τὸν λόγιον καὶ τολμηρὸν καὶ πλούσιον, ἐφοβήθησαν μήπως καὶ τελειώσῃ τὸν σκοπὸν του, ἔκαμαν συμβούλιον, καὶ ὑπῆγαν πολλοὶ εἰς τὸν βεζίρην καὶ μὲ ὄρκον ἐμαρτύρησαν ὅτι εἶπε νὰ γίνῃ Τούρκος*¹⁸⁰. Στὴν ἐρώτησιν τοῦ βεζίρη γιὰ τὸ ἂν ἰσχύει αὐτό, ὁ ἅγιος τὸ ἀρνήθηκε καὶ ὁμολόγησε τὴν πίστιν του στὸν Χριστό. Ἐπειδὴ ἔμενε σταθερὸς καὶ ἀκλόνητος στὴν πίστιν του, μετὰ ἀπὸ φυλάκισιν καὶ φοβερὰ βασανιστήρια, ὁ βεζίρης διέταξε τὸν ἀποκεφαλισμὸ του¹⁸¹.

Ὁ ὁσιομάρτυρας Δαμιανὸς (†1568) ἀντιστάθηκε στὶς φοβέρες ἀλλὰ καὶ τὶς κολακείας μὲ τὶς ὁποῖες τὸν παρότρυναν εἰς τὸ ἐξομώσασθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν μὴ δυνάμενος δὲ τοῦτον πείσαι, μᾶλλον δὲ ἰσχυρῶς τὴν τούτου θρησκείαν ὀρῶν ἀπελέγχοντα, καὶ τὸν τούτου προφήτην πλάνον καὶ ἄθεον καὶ ἀντίχριστον καὶ τέλειον κατοικητήριον τοῦ διαβόλου ἀποκαλοῦντα μεγάλη τῆ φωνῇ, ἐκέλευσε μετ' ὀργῆς ἀγχόνη τοῦτον θανατωθῆναι πρῶτον, εἶτα τῷ πυρὶ παραδοθῆναι¹⁸².

Ὁ ἅγιος Δημήτριος ὁ Τορναρᾶς (†1564) συνηλιζέτο συχνάκις μὲ Τούρκους καὶ ἐχοράτευον καὶ μίαν ἡμέραν τὸν ἐβίασαν νὰ γίνῃ Τούρκος. Ἐκεῖνος δὲ μὴ θέλωντας, τὸν ὑπῆγαν εἰς τὸν κριτὴν, καὶ ἐψευδομαρτύρησαν ὅτι ὕβρισε τὴν πίστιν τους. Ὁ δὲ κριτὴς ὄρισεν νὰ τὸν δείρουν καὶ νὰ τὸν βασανίσουν, ἕως νὰ γίνῃ Τούρκος, καὶ ἔτσι τὸν ἐβασάνισαν πολλά, καὶ ὡς εἶδον τὸ ἀμετάθετον τῆς γνώμης του, τὸν ἀπεκεφάλισαν διὰ προσταγματος τοῦ κριτοῦ, καὶ ἔλαβε τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον¹⁸³.

Στὶς ὀρέξεις μίας τουρκίδας ἀρχόντισσας ἀρνήθηκε νὰ ὑποκύψει ὁ ἅγιος Δούκας ὁ Ράπτης (†1564) καὶ αὐτὸ ἔγινε ἡ αἰτία νὰ ὀδηγηθεῖ

179. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192.

180. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 192.

181. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 193. Βλ. καὶ σημ. 24, 80.

182. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 154. Βλ. καὶ σημ. 26.

183. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 169. Βλ. καὶ σημ. 113.

στο μαρτύριο. Συγκεκριμένα, ο άγιος ήταν νέος και όμορφος και όλοι οί άρχοντες και οί μεγιστάνες τόν έπαιρναν να τούς ράβει τὰ ροῦχα. Πηγαίνοντας, λοιπόν, στα παλάτια τόν αγάπησε μία άρχόντισσα από βασιλικό γένος, ή όποία προσπαθοῦσε πρώτα με χρηματισμό και ύστερα με έρωτικές δολοπλοκίες να τόν προσελκύσει κοντά της. Έκεινος μόλις άκουσε τὰ άσεμνα λόγια της, έκανε τόν σταυρό του, έφυγε από εκεί και δέν ξαναπήγε. Έκείνη όμως τοῦ έστειλε μηνυτές αλλά εκείνος έξακολουθοῦσε να μὴν πηγαίνει. Έτσι, πήγε μόνη της στο έργαστήριό του και τοῦ ύποσχέθηκε να τόν κάνει άντρα της, εάν άρνηόταν τή χριστιανική του πίστη. Τοῦ εἶπε και άλλα πολλά και στο τέλος ότι αν δέν κάνει αυτό που τοῦ λέει θα χάσει τή ζωή του. Ο Δούκας άγνόησε τούς φοβερισμούς αλλά και τὰ όμορφα λόγια και δέν πήγε ξανά στο παλάτι αὐτῆς τῆς γυναίκας. Έκείνη όργισμένη πήγε στον βεζιρη και εἶπε ψευδεῖς κατηγορίες για τόν άγιο με άποτέλεσμα να τόν συλλάβουν και να τόν βασανίσουν μέχρι θανάτου λόγω τοῦ άμετάθετου τῆς γνώμης του¹⁸⁴.

Ο άγιος Ζαχαρίας επίσκοπος Κορίνθου (†1684) *έσυκοφαντήθη από τούς Άγαρηνούς, πὼς στέλνει γράμματα εἰς τούς Βενετζάνους διὰ να ἔλθουν να πάρουν τὴν Κόρινθον· ὅθεν ἔδραμον εἰς τὴν μητρόπολιν του ὡς θηρία ἄγρια, τὸν ἄρπαξαν, και σπρώχνοντες και δέροντες αὐτόν, τὸν ὑπήγαν εἰς τὸν κριτὴν δεδεμένον*¹⁸⁵. Ζητήθηκε από τόν άγιο να άρνηθεῖ τὴν πίστη του και να γίνει Τοῦρκος, πράγμα τὸ όποιο δέν δέχθηκε, όμολογώντας τὴν πίστη του στον Χριστό, τόν μόνο ἀληθινὸ Θεό. Έστερα από φρικτὰ βασανιστήρια, ο έπαρχος διέταξε να τόν ἀποκεφαλίσουν¹⁸⁶.

Ο άγιος Ἰορδάνης (†1650) *έν μιᾷ οὖν ἡμέρα, έν τῇ εορτῇ δηλαδὴ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἔπινεν ὁμοῦ με κάποιους Άγαρηνοὺς συνηλικιώτας του, συντεχνίτας και συμπατριώτας του, και ἔπαιξαν και τὰ λεγόμενα χαρτία εἰς τὸ έργαστήρι του, κείμενον εἰς τὸ Σουλτὰν Μπαγιαζήτ. Εἶς δὲ ἀπ' αὐτοὺς εἶπε ῥωμαϊστὶ περιγελαστικῶς «Άγιε Νικόλαε ψωριάρη βοήθησόν μοι να νικήσω». Τοῦ ἀπεκρίθη ὁ Ἰορδάνης «Μεχμέτ κασιδιάρη προφήτα τῶν Τούρκων βοήθησόν μοι να νικήσω»*¹⁸⁷.

184. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 169-171. Βλ. και σημ. 28.

185. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 221.

186. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 221-222. Βλ. και σημ. 133-134.

187. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 176.

Τὴν ἐπόμενη μέρα κατηγορήθηκε ὡς ὑβριστῆς τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας καὶ ὀδηγήθηκε στὸν βεζίρη. Ἐκεῖνος τὸν πίεσε νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ γιὰ νὰ μὴν τιμωρηθεῖ, ὁ ἅγιος ὁμως ἀρνήθηκε. Ἔτσι, θανατώθηκε μὲ ἀποκεφαλισμό¹⁸⁸.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κάλφας (†1575) ἐπίσης ἀρνήθηκε στὶς πιέσεις τῶν Τούρκων νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ καὶ ἔτσι ὀδηγήθηκε στὸ μαρτύριο. Ἡ ἱστορία του ἔχει ὡς ἐξῆς: Ἐνας ἀγὰς τοῦ ἔδωσε τὸν ἀνεψιό του γιὰ νὰ τοῦ μάθει τὴν τέχνη τοῦ σκαλίσματος. Πηγαίνοερχόμενοι ὁμως στὸ βασιλικὸ σεράι, ὅπου ἐξασκοῦσε τὴν τέχνη του ὁ ἅγιος, τὸ παιδὶ εἶδε ἐκεῖ τὰ παιδιά, τὰ λεγόμενα ἰτζ ὀγλάνια, πὼς εἶναι σὲ μεγάλη ὑπόληψη καὶ θέλησε καὶ ἐκεῖνο νὰ γίνῃ ἓνα ἀπὸ αὐτά. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰωάννη μπῆκε στὸ βασιλικὸ σεράι. Σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα τὸ παιδὶ ἔλαβε ἀξίωμα¹⁸⁹. Μετὰ ἀπὸ κάποια χρόνια τὸ παιδὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν Ἰωάννη νὰ τοῦ πεῖ τὰ ὅσα λέγουν τὰ χριστιανικὰ βιβλία γιὰ τὸν προφήτη Μωάμεθ. Ὁ ἅγιος δίστασε, ἀλλὰ τὸ παιδὶ τὸν προέτρεψε νὰ μιλήσῃ χωρὶς νὰ φοβηθεῖ καθόλου. Ἔτσι, ὁ ἅγιος πῆρε θάρρος καὶ τοῦ εἶπε: *Ἐπειδὴ μὲ ἐρωτᾷς νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ἓνας εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ δὲ Μωάμεθ ὅπου ἐσεῖς πιστεύετε διὰ προφήτην Θεοῦ, ἦτον ἀγράμματος καὶ ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος καὶ προσέτι δαιμονισμένος, καὶ δὲν ἔδειξε παραμικρὸν σημεῖον διὰ προφήτης Θεοῦ, ἀλλὰ οὔτε θαῦμα κανένα ἔκαμεν εἰς τὴν ζωὴν του ὄλην. Ἔσεῖς δὲ τὸν ἐκάμετε μέγαν, καὶ τὸν θεοποιεῖτε καὶ τὸν κηρύττετε Θεοῦ προφήτην· πλάνος ὁμως εἶναι καὶ ἀντίθεος, ὡσὰν ὅπου ἐδέχθη μέσα του ὄλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, Θεοῦ παραχωρήσει, καθὼς ἦτον προφητευόμενος, ὅτι θέλει ἔλθῃ νὰ πλανήσῃ τὸν κόσμον*¹⁹⁰. Αὐτὰ μόλις ἄκουσε ὁ νέος, ὀργίστηκε καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους, ἀφοῦ ἔδειραν τὸν ἅγιο, τὸν πῆγαν στὸν κριτὴ κατηγορῶντας τὸν ὅτι βλαστήμησε τὴν πίστη τους. Ὁ ἅγιος παρέμεινε ἀκλόνητος στὴν πίστη του παρὰ τὰ φρικτὰ βασανιστήρια ἕως τὸν ἀποκεφαλισμὸ του¹⁹¹.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης (†1652) ἀπὸ τὴν Θάσο ἐξασκοῦσε τὴν τέχνη τοῦ ράπτη. Κάποτε λοιπόν, πῆγε στὸ κατάστημα ἑνὸς Ἑβραίου ἐμπόρου γιὰ νὰ ἀγοράσῃ κλωστὲς καί, ἐπειδὴ ὁ Ἑβραῖος τὸν ἐξαπάτησε, φιλονίκησε

188. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 176-177. Βλ. καὶ σημ. 31-32.

189. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 172.

190. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 172-173.

191. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 173. Βλ. καὶ σημ. 64-65.

μαζί του. Φιλονεικοῦντος οὖν τοῦ νέου μετὰ τοῦ Ἑβραίου καὶ κρινομένου, συνέβη κατὰ ἐκείνην τὴν ὥραν νὰ φωνάξῃ ἓνας χότζας τῶν Τούρκων ἐπάνω εἰς τὸ μετζίτι τους, προσκαλῶντας κατὰ τὴν συνήθειαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μιανὰν τους προσευχήν τοῦ χότζα δὲ φωνάζοντος, ἄρχισε νὰ φωνάξῃ κάτωθεν καὶ ἓνα σκυλι δύνατά. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐδιώξε τὸν σκύλον, λέγων κατὰ τὴν συνήθειαν, ὅστ. Ὁ δὲ μιαρὸς Ἑβραῖος εὐρίσκωντας καιρὸν νὰ χύσῃ τὸ φαρμάκι του, ἄρχισε νὰ φωνάξῃ πρὸς τοὺς Τούρκους ὅπου ἐδιάβαιναν νὰ πηγαίνουν εἰς τὸ τζαμί λέγων «Δὲν ἀκούετε τὸ παιδί τοῦτο πῶς ὑβρίζει τὴν πίστιν σας καὶ τὸ προσκύνημά σας καὶ τὸν προφήτην σας;»¹⁹². Ἔτσι, ὁδηγήθηκε μπροστὰ στὸν βεζίρη ὅπου ἀρνήθηκε νὰ ἀπαρνηθεῖ τὴν πίστη του καὶ ὕστερα ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια ὁδηγήθηκε στὸν θάνατο μὲ ἀποκεφαλισμό.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βλάχος (†1662) εἶχε αἰχμαλωτισθεῖ καὶ στὴν προσπάθειά του νὰ ἀποδράσῃ ἐπειδὴ ἓνας στρατιώτης θέλησε νὰ τὸν μιάνει, τὸν σκότωσε. Συνελήφθη ὅμως ἀπὸ τοὺς ἄλλους στρατιῶτες καὶ παραδόθηκε στὴ σύζυγο τοῦ στρατιώτη ποὺ σκότωσε στὴν Κωνσταντινούπολη¹⁹³. Λαβοῦσα οὖν ἡ γυνὴ αὐτόν, καὶ ὀρεχθεῖσα τὴν νεότητα αὐτοῦ καὶ τὴν εὐμορφίαν, ἔπασχε μὲ πολλὰς κολακείας νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν του, καὶ νὰ τὸν πάρῃ ἄνδρα [...] Βλέπουσα οὖν ἡ τοῦ διαβόλου θυγάτηρ τὸ ἀμετάθετόν του, τὸν παρέδωκε εἰς χεῖρας τοῦ ἐπάρχου¹⁹⁴, ποὺ ἐπίσης ἀπέτυχε νὰ τὸν πείσει νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, καὶ τὸν ἀπαγχόνισαν.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Κουλικᾶς (†1564) ἦταν φρόνιμος ἄνθρωπος. Ὡστόσο, ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἔτυχε νὰ εἶναι μεθυσμένος, καὶ ἐδικάζετο μὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς αὐτοὶ δὲ ὡς φθονεροὶ ὅπου ἦτον εἰς αὐτόν, τὸν ἔδειραν, καὶ τὸν ὑπήγαν εἰς τὸν κριτὴν, καὶ καταψευδόμενοι ἔμαρτύρουν πῶς ὑβρίσει τὴν πίστιν τους καὶ τὸν Μωάμεθ¹⁹⁵. Ὁ κριτὴς τοῦ εἶπε νὰ ἀρνηθῇ τὴν πίστιν του, καὶ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ· ὁ δὲ μάρτυς ἀπεκρίθη μὲ μεγάλην εὐτολμίαν καὶ εἶπε «Νὰ μὴ τὸ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἀρνηθῶ ἐγὼ ποτὲ τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, κἂν καὶ μυρίους θανάτους μοῦ

192. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 179. Βλ. καὶ σημ. 34, 96.

193. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 189-190. Βλ. σημ. 35 καὶ τὸ χωρίο στὴ σημ. 36.

194. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 190. Βλ. καὶ σημ. 36.

195. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 169.

δώσετε»¹⁹⁶. Τότε ὁ κριτὴς διέταξε νὰ τὸν ρίξουν στὰ τοιγγέλια καὶ ἔτσι παρέδωσε τὸ πνεῦμα του καὶ ἔλαβε τὸν στέφανο τοῦ μαρτυρίου.

Τὸν ἅγιο Ἰωσήφ τὸν Χαλεπλῆ (†1686) τὸν ἐσυκοφάντησαν τινὲς Ἀγαρηνοὶ ὅτι εἶπε νὰ γίνῃ Τοῦρκος, καὶ αὐτὸς μὴ θέλοντας νὰ τουρκίση, τὸν ἄρπαξαν ὡς ἄγριοι κύνες, καὶ δέροντας τὸν ὑπῆγαν εἰς τὸν κριτὴν. Ἡ συκοφαντία δὲν εὐσταθοῦσε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ στάση ποὺ κρατᾶ ὁ μάρτυρας, ἡ ὁποία ἔχει ὡς τραγικὴ συνέπεια τὸ μαρτύριό του¹⁹⁷.

Τὴν πίστη του δὲν ἀπαρνήθηκε καὶ ὁ ὅσιος Ἰάκωβος ὁ Ἰβηροσκητιώτης (†1519/20) καὶ ἔτσι μαζὶ μὲ τοὺς δύο μαθητὲς του, τὸν διάκονο Ἰάκωβο καὶ τὸν μοναχὸ Διονύσιο, ὁδηγήθηκαν σὲ φρικτὰ βασανιστήρια: Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν, ὅτι καὶ νεκρὸν τὸ σῶμα νὰ τὸ κρεμάσουν τοὺς δὲ μαθητὰς του, τὸν ἕναν ἐκ δεξιῶν του, τὸν δὲ ἄλλον ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν οἱ καλλίνικοι μάρτυρες¹⁹⁸.

Μὲ ἀποκεφαλισμὸ μαρτύρησε καὶ ὁ ἅγιος Σάββας ὁ Νίγδελης (†1726), ἀφοῦ ἀρνήθηκε νὰ προδώσει τὴν πίστη του στὸν Χριστό¹⁹⁹.

Τέλος, ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Τραπεζούντιος (†1653) κατηγορήθηκε ἄδικα, δηλαδὴ ὅτι προκάλεσε τὸν θάνατο ἑνὸς Ἑβραίου. Ὁ κριτὴς τοῦ ζήτησε νὰ ἀπαρνηθεῖ τὴν πίστη του γιὰ νὰ μὴν τὸν τιμωρήσει μὲ θάνατο, ἀλλὰ ὁ ἅγιος ἀρνήθηκε. Ὅθεν δίδοντες οἱ κριταὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ θανάτου του, τὸν παρέδωκαν εἰς τὸν ἔπαρχον. Ἐκεῖνος δὲ τὸν ἔφερεν ἔνδοθεν τοῦ λεγομένου Μπαξὲ Καπί, καὶ ἐκεῖ τὸν ἐκρέμασεν εἰς ἕναν πλάτανον²⁰⁰.

8. ΠΑΡΑΛΑΒΗ ΛΕΙΨΑΝΩΝ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΟ ΑΙΜΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΩΝ

Ἐνα σημαντικὸ φαινόμενο ποὺ παρατηρεῖται σχετικῶς μὲ τοὺς νεομάρτυρες εἶναι ἡ προσπάθεια τῶν χριστιανῶν νὰ μπορέσουν νὰ παραλάβουν τὰ λείψανά τους, εἴτε κομμάτια ἀπὸ τὰ ἐνδύματά τους γιὰ νὰ ἐνισχυθοῦν στὴν πίστη καὶ στὸν ἀγώνα τους κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωσι τῶν λειψάνων νὰ τὰ κηδεύσουν μὲ τιμὲς καὶ σεβασμὸ.

196. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 169. Βλ. καὶ σημ. 103.

197. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 222. Βλ. καὶ σημ. 104.

198. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 146. Βλ. καὶ σημ. 47-48, 110, 137.

199. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 223. Βλ. καὶ σημ. 52-53.

200. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 185-186. Βλ. καὶ σημ. 56-57. Ἡ πύλη Bahce Kapı ταυτίζεται μὲ τὴν πύλη τοῦ Νεωρίου ἢ Ὁραία, βλ. ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ, Κωνσταντινούπολις, τ. Α', 109, 120. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Α' πατριάρχης, *Κωνσταντινιάς Παλαιὰ τε καὶ Νεωτέρα Ἱστοι περιγραφὴ Κωνσταντινουπόλεως*, Βενετία 1824, 14.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η άγια Κυράννα (†1751). Τὴν αὐγή, μόλις διαδόθηκε ἡ φήμη τοῦ θανάτου τῆς ἁγίας, οἱ Ἀγαρηνοὶ ντροπιασμένοι σιωποῦσαν καὶ ἔδωσαν ἄδεια στοὺς Χριστιανοὺς νὰ πάρουν τὸ λείψανο τῆς μάρτυρος. Οἱ χριστιανοὶ πῆγαν στὴ φυλακὴ, ἀπὸ ὅπου παρέλαβαν τὸ ἅγιο λείψανο καὶ μὲ εὐλάβεια τὸ ἐνταφίασαν, καὶ διειμίρασαν τὰ ἐνδύματά της²⁰¹.

Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν ἅγιο Μάρκο ἀπὸ τὴν Κρήτη (†1643)²⁰², δηλαδὴ τὸ δὲ τίμιόν του λείψανον μὲ πολλὰ ἔξοδα καὶ κόπους, τὸ ἔλαβον οἱ χριστιανοὶ καὶ τὸ ἔθαψαν εἰς τὴν μητρόπολιν εἰς τὴν ἁγίαν Φωτεινήν, τὸ ὅποιον ἔδειξεν ὁ θεὸς πηγὴν ἰαμάτων εἰς τοὺς μετὰ πίστεως προστρέχοντας²⁰³.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ περίπτωση τοῦ ἁγίου Δαμασκηνοῦ (†1681) καθὼς ὅταν ἀποκεφαλίστηκε ὁ ἅγιος τὸ αἷμα του ὡς πίδακας κατέβαψε τὰ σανίδια τῆς πόρτας τοῦ ἀπέναντι ἐργαστηρίου. Ἔτσι, κάποιος ἠγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Μαύρου Μόλου²⁰⁴, στὸ ὄνομα Μακάριος, ἀγόρασε ἐκείνη τὴν πόρτα καὶ τὴν μετέφερε στὸ μοναστήρι του χάριν εὐλαβείας καὶ ἁγιασμοῦ. Τὸ δὲ ἅγιο λείψανο τοῦ μάρτυρα κειτόταν μὲ προσταγὴ τρεῖς ὁλόκληρες μέρες μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ πατριαρχείου καὶ κάποιοι χριστιανοὶ δίνοντας πολλὰ ἀργύρια τὸ πῆραν ἀπὸ τοὺς φύλακες καὶ τὸ μετέφεραν στὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος στὴν Χάλκη. Οἱ πατέρες τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου ποὺ βρίσκεται ἐπίσης στὴ νῆσο Χάλκη τὸ πῆραν καὶ τὸ ἔφεραν στὴ δική τους μονὴ καὶ τὸ ἐνταφίασαν μὲ τιμὲς πίσω ἀπὸ τὸ ἱερὸ βῆμα²⁰⁵.

Ἐξίσου σημαντικὸ εἶναι καὶ τὸ τέλος τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Καρπενησιώτη (†1672), καθὼς μετὰ ἀπὸ τὸ μαρτύριό του στὸ ἱερό του σῶμα ἔμεινε θεία χάρις, γιατί τὶς νύκτες φαινόταν ὑπερβολικὸ φῶς στὸ ἅγιο λείψανό του. Οἱ χριστιανοὶ χαίρονταν πολὺ γι'αὐτὸ καὶ κάποιοι εὐλαβεῖς πῆγαν στὸν κριτὴ καὶ δίνοντάς του ἀργύρια ἀρκετὰ ἀγόρασαν τὸ ἅγιο λείψανο καὶ τὸ ἐνταφίασαν μὲ τιμὲς στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας στὴν νῆσο Χάλκη. Καὶ μετὰ ὅποιος ἤθελε ἔδινε ἓνα φλουρὶ καὶ ἔβαφε

201. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σ. 229. Βλ. καὶ σημ. 59.

202. Βλ. ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ, Ὁ Κρητικὸς νεομάρτυς Μάρκος Κυριακόπουλος (σημ. 14), 67-87.

203. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σσ. 175-176. Βλ. καὶ σημ. 14-17, 73, 93, 161.

204. Βλ. ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ, *Κωνσταντινούπολις*, τ. Β', 176-177.

205. Κώδ. Ξενοφῶντος 25, σσ. 217-218. Βλ. καὶ σημ. 62-63, 116, 130, 148. Γιὰ τὶς μονὲς Ἁγ. Τριάδος καὶ Καμαριώτισσας βλ. BELKE, *Bithynien und Hellespontos*, 879-880.

τὸ μαντήλι του στὸ αἶμα ἐκεῖ ποὺ ἀποκεφάλισαν τὸν ἅγιο, μὲ τὸ ὁποῖο γιαιτρευόταν κάθε ἀσθένεια. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς πῆρε τὸ μαντήλι ποὺ εἶχαν δεμένα τὰ μάτια τοῦ μάρτυρα καὶ βάζοντάς το ἐπάνω σὲ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ εἶχε πολυκαιρινὴ θέρμη ἀμέσως τὸν γιάτρευσε. Σὲ λίγο καιρὸ ἔκαναν ἀνακομιδὴ τοῦ ἁγίου λειψάνου καὶ πῆραν τὴν ἀγία κάρα στὸν ναὸ τῆς Παναγίας ποὺ ὀνομάζεται Κοντοσκάλι²⁰⁶. Ἦταν ἐκεῖ στὴν ἐκκλησία ὁ σύγκελλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὀνόματι Γρηγόριος, ἀπὸ τὴ μονὴ Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἄνθρωπος πολὺ σοφὸς καὶ ἐνάρετος καὶ πολὺ ἀγαπημένος τοῦ πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ζήτησε τὴν ἀγία κάρα τοῦ ἁγίου ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς γιὰ νὰ τὴν πάει στὸ μοναστήρι του καὶ τοῦ τὴν ἔδωσαν. Τὴν εἶχε ἐκεῖ στὴν ἐκκλησία. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ σύγκελλος πέθανε καὶ τὴν ἀγία κάρα τὴν πῆραν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας, ἐνῶ ἄλλα δύο κομμάτια τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου τὰ πῆρε ὁ πατριάρχης. Ὑστερα πῆγαν κάποιοι πατέρες καὶ μὲ πολὺ κόπο πῆραν ἀπὸ τὸν πατριάρχη τὰ λείψανα. Τὴν ἀγία κάρα συμφώνησαν οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐκκλησίας νὰ τὴν δώσουν, ἕνας ὅμως ἄρχοντας καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας πρῶτος δὲν ἄφησε νὰ τὴν πάρουν λέγοντας ὅτι οἱ πατέρες ἔχουν στὸ μοναστήρι πολλὰ ἄλλα λείψανα καὶ ἐμεῖς μεγαλύτερη ἀνάγκη ἔχουμε ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ τὴν ἀγία κάρα. Ἐμειναν λοιπὸν οἱ πατέρες πικραμένοι ἀλλὰ εἶχαν πάλι τὴν ἐλπίδα τους στὸν Θεὸ καὶ στὸν ἅγιο. Γρήγορα χτύπησε ἡ πανούκλα τὸν ἄρχοντα καὶ στέλνει καὶ φωνάζουν τοὺς πατέρες καὶ τοῦ ψάλλουν ἁγιασμὸ καὶ ἀμέσως ἔγινε καλά. Τοῦ ζητοῦν τὴν ἀγία κάρα καὶ δὲν τὴν δίνει. Τότε ἡ πανούκλα χτύπησε καὶ τὴ γυναῖκα του. Τὴ νύχτα ἐκεῖνη ποὺ χτυπήθηκαν ἀπὸ τὴν πανούκλα ἐμφανίστηκε ὁ ἅγιος στὸν ὕπνο τοῦ προηγουμένου παπᾶ κϋρ Μακαρίου ὡς νέο παιδὶ καὶ λίγο ξανθὸ καὶ τοῦ λέει: «Αὔριο πάτερ παίρνεις ἐκεῖνο ποὺ ποθεῖς». Ἀμέσως ἔστειλε ὁ ἄρχοντας καὶ εἶπε στὸν προηγούμενο καὶ τὸν σταύρωσε μαζὶ καὶ τὴ γυναῖκα του καὶ ἀμέσως ἔγιναν καλά. Τότε τοὺς ἔδωσε καὶ τὴν ἀγία κάρα καὶ ἄλλα διάφορα ἀφιερῶματα στὸ μοναστήρι, τὰ ὁποῖα ἀφοῦ πῆραν οἱ πατέρες γύρισαν στὸ μοναστήρι, ἔτσι καὶ τὰ ἔχουν μέχρι σήμερα στὴ δόξα τοῦ ἁγίου²⁰⁷.

Τὸ τίμιο λείψανο τοῦ ἁγίου Ἰορδάνη ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα (†1650) πῆγαν καὶ πῆραν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του, ἀφοῦ ἔδωσαν χρήματα

206. Γιὰ τὸν ναὸ βλ. ΣΚΑΡΛΑΤΟΣ, *Κωνσταντινούπολις*, τ. Α', 276.

207. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 198-199. Βλ. καὶ σημ. 20, 74, 94, 117, 163-164.

στὸν ἑπαρχο καὶ τὸ ἐνταφίασαν ἐντίμως εἰς τὸν τόπον, τὸν λεγόμενον Μπέιογλου²⁰⁸.

Στὴν ἴδια περιοχὴ ἐνταφίασαν καὶ τὸ ἅγιο λείψανο τοῦ νεομάρτυρος Ἰωάννη (†1652)²⁰⁹, ὅπως καὶ τοῦ νεομάρτυρα Συμεῶν τοῦ Τραπεζοῦντιου (†1653)²¹⁰.

Στὴ νῆσο Χάλκη ἐνταφίασαν οἱ Χριστιανοὶ τὸ πάντιμο ἅγιο λείψανο τοῦ μάρτυρος Ἀγγελῆ (†1680): Τὸ δὲ πάντιμον αὐτοῦ καὶ ἅγιον λείψانون ἠγόρασαν τινὲς χριστιανοὶ ἀπὸ τοὺς δημίους καὶ λαβόντες νύκτα, ὑπῆγαν εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας, τὸ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκη, κακεὶ ἐντίμως τὸ ἐνταφίασαν²¹¹.

Στὴν περίπτωσι τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Καραμάνου (†1657) οἱ Τοῦρκοι τὸ δὲ μαρτυρικὸν αὐτοῦ καὶ σεβάσμιον λείψانون ἄφησαν τρεῖς ἡμέρας κρεμάμενον. Εἶτα κατεβάζοντες τὸ ἔρῳριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ Φράγκοι δίδοντες ἱκανὰ ἀργύρια τῶν πρώτων Ἀγαρηνῶν, τὸν εὐγαλαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν με γρῦπον, καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς τὴν Φραγκίαν, καὶ πολὺ τὸν ἐτίμησαν²¹².

Ἄξια ἀναφορᾶς εἶναι καὶ ἡ περίπτωσι τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ Ἰβηροσκητιώτου (†1519/20) καὶ τῶν μαθητῶν του Ἰακώβου καὶ Διονυσίου ποὺ συμμαρτύρησαν. Τὰ δὲ τίμια αὐτῶν λείψανα ἠγόρασαν τινὲς Χριστιανοί, καὶ φέροντές τα εἰς τινὰ χώραν ἔξω τῆς πόλεως τρία μίλια, ὀνομαζομένην Ἀρβανιτοχώρι, κατέθεντο ἐκεῖ χωριστὰ ἕν καθένα, [...] τοῦτο τὸ φῶς ἔβλεπον ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν τὴν χώραν ἐκείνην, ἕως οὗ ἐπάρθησαν ἐκεῖθεν τὰ ἅγια λείψανα ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ ὁσίου²¹³.

Ἄξιομνημόνευτη εἶναι καὶ ἡ περίπτωσι τοῦ ὁσιομάρτυρος Γαβριὴλ (†1676): Τὸ δὲ μαρτυρικὸν τοῦ ἁγίου λείψانون τὸ ἔρῳριψαν οἱ Ἀγαρηνοὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν θάλασσαν, διότι οἱ Χριστιανοὶ ἐπάσχισαν νὰ τὸ ἐξαγοράσουν με ἄσπρα, μὰ δὲν ἐδυνήθησαν²¹⁴.

208. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 177. Βλ. καὶ σημ. 31, 81, 88, 120, 188. Γιὰ τὸ τοπωνύμιο Beyoglu (Συντριβάνι), βλ. *Κωνσταντινιάς*, 126.

209. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 184. Βλ. καὶ σημ. 33, 77, 96, 123, 192.

210. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 186. Βλ. καὶ σημ. 57, 112, 129, 200.

211. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 213. Βλ. καὶ σημ. 70-71, 83, 90, 108, 125, 154-155.

212. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 188-189. Βλ. καὶ σημ. 105, 166-167.

213. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 146-147. Βλ. καὶ σημ. 47, 48, 110, 127, 137, 198.

214. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σ. 201. Βλ. καὶ σημ. 49, 51, 138, 174-176.

Τὸ μαρτυρικὸ λείψανο τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ (†1694) τὸ ἐξαγόρασε ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ναῦτες ἑνὸς ἐγγλέζικου καραβιοῦ ἔναντι πεντακοσίων ἀργυριῶν καὶ τὸ μετέφεραν στὸν τόπο τους²¹⁵. Τέλος, τὸ λείψανο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου (†1722), *ἔμεινε σῶον μέχρι τῆς σήμερον ἰαμάτων πηγᾶς ἀναπέμπων καὶ εὐωδίαν ἄμετρον τοῖς μετὰ πίστεως προσερχομένοις*²¹⁶.

Ἀπὸ ὅσα προαναφέρθηκαν φαίνεται ὅτι τὰ λείψανα τῶν νεομαρτύρων εἶχαν πολὺ μεγάλη ἀξία γιὰ τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἐθεωρεῖτο πολὺ μεγάλη τιμὴ νὰ βρισκονται αὐτὰ εἴτε σὲ μοναστήρια εἴτε σὲ ἱεροὺς ναοὺς, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ κάποια μικρὰ τεμάχια σὲ οἰκίες. Καὶ αὐτὸ διότι πιστευόταν ὅτι τὰ λείψανα ἔχουν ἁγιαστικὴ χάρις καὶ συνεπῶς θαυματουργῆς ιδιότητες. Ἔτσι, εἴτε μὲ τὴν ἐξαγορὰ εἴτε καὶ μὲ ριψοκίνδυνες πράξεις ἔσπευδαν ὁπωσδήποτε νὰ ἀποκτήσουν τὰ ἅγια λείψανα τῶν νεομαρτύρων τὰ ὁποῖα φύλαγαν μὲ ἰδιαίτερη εὐλάβεια. Συνεπῶς, μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, ὅτι οἱ νεομάρτυρες στὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας εἶχαν ἀγίασει ἀπὸ τὴ στιγμὴ τοῦ μαρτυρίου τους. Σὲ αὐτὸ βέβαια συντελοῦσε πολλὲς φορὲς καὶ ἡ θέση τῆς οἰκογένειας τοῦ νεομάρτυρα, διότι ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸν θεωροῦσε ὡς ἅγιο τῆς Ἐκκλησίας καὶ μετεἶχε ἐνεργᾶ στὴ διάδοσις τῆς τιμῆς του²¹⁷.

*

Σὲ αὐτὴν τὴ μελέτη ἐπιχειρήθηκε νὰ καταδειχθοῦν οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες μαρτύρησαν οἱ νεομάρτυρες τοῦ κώδικα 25 τῆς μονῆς Ξενοφώντος. Ἡ περιγραφή τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, τοῦ τρόπου ζωῆς τους, τοῦ περιβάλλοντός τους, τῆς οἰκονομικῆς κατάστασής τους κλπ. ἀποβλέπει στὸ νὰ φανεῖ ἡ σταθερότητα, ἡ ἀποφασιστικότητα, ἡ τόλμη καὶ ἡ αὐτοθυσίαι τῶν νεομαρτύρων μέσα σὲ πολυποικίλες συνθήκες ποὺ ἔλαβε χώρα τὸ μαρτύριό τους. Ἡ προσέγγισις αὐτὴ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἀφορμὴ γιὰ μεγαλύτερη ἐμβάθυνση στὶς κοινωνιολογικὲς καὶ πολιτιστικὲς καταστάσεις ποὺ χαρακτήριζαν τὴν ἐποχή.

215. Κώδ. Ξενοφώντος 25, σσ. 244-245. Βλ. καὶ σημ. 54-55, 99, 135, 177.

216. Κώδ. Ξενοφώντος 25, 253. Βλ. καὶ σημ. 68, 69, 102, 139, 153.

217. Βλ. σχετικῶς Κ. ΠΙΤΣΑΚΗΣ, Νομικά ζητήματα (σημ. 86), 111-112.

LIFES OF NEOMARTYRS IN COD. XENOPHONTOS 25.
CULTURAL AND SOCIAL FRAMEWORK

Research on the neomartyrs of the Orthodox Church has admittedly made significant progress in recent years, with books, studies and articles by older and newer researchers as well as with special conferences that have been organized during the last decades in Greece.

The neomartyrs in the hitherto unpublished collection of the codex Xenophontos 25 are a category of saints of our Church dating from the 16th to the 18th century. The purpose of this study is to highlight the social and cultural elements that emerge from the study of their life and martyrdom.